

وزارت معارف

دروس اجتماعی

صنف چهارم

دروس اجتماعی برای صنف چهارم

سرود ملی

دا عزت د هر افغان دی
هر بچی یې قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ایماق، هم پشه بان
لکه لمر پر شنه آسمان
لکه زره وي جاویدان
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د تورې
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هېواد به تل ځلېږي
په سینه کې د آسیا به
نوم د حق مودی رهبر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وزارت معارف

دروس اجتماعی

صنف چهارم

سال چاپ: ۱۳۹۹ هـ. ش.

مشخصات کتاب

مضمون: دروس اجتماعی

مؤلفان: گروه مؤلفان کتاب‌های درسی بخش اجتماعیات نصاب تعلیمی

ویراستاران: اعضای دیپارتمنت ویراستاری و ایدیت زبان دری

صنف: چهارم

زبان متن: دری

انکشاف دهنده: ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی

ناشر: ریاست ارتباط و آگاهی عامه وزارت معارف

سال چاپ: ۱۳۹۸ هجری شمسی

ایمیل آدرس: curriculum@moe.gov.af

حق طبع، توزیع و فروش کتاب‌های درسی برای وزارت معارف جمهوری اسلامی

افغانستان محفوظ است. خرید و فروش آن در بازار ممنوع بوده و با متخلفان برخورد

قانونی صورت می‌گیرد.

پیام وزیر معارف

اقراً باسم ربك

سپاس و حمد بیکران آفریدگار یکتایی را که بر ما هستی بخشید و ما را از نعمت بزرگ خواندن و نوشتن برخوردار ساخت، و درود بی‌پایان بر رسول خاتم - حضرت محمد مصطفی ﷺ که نخستین پیام الهی بر ایشان «خواندن» است.

چنانچه بر همه‌گان هویدا است، سال ۱۳۹۷ خورشیدی، به نام سال معارف مسمی گردید. بدین ملحوظ نظام تعلیم و تربیت در کشور عزیز ما شاهد تحولات و تغییرات بنیادینی در عرصه‌های مختلف خواهد بود؛ معلم، متعلم، کتاب، مکتب، اداره و شوراها و والدین، از عناصر شش‌گانه و اساسی نظام معارف افغانستان به شمار می‌روند که در توسعه و انکشاف آموزش و پرورش کشور نقش مهمی را ایفا می‌نمایند. در چنین برهه سرنوشت‌ساز، رهبری و خانواده بزرگ معارف افغانستان، متعهد به ایجاد تحول بنیادی در روند رشد و توسعه نظام معاصر تعلیم و تربیت کشور می‌باشد.

از همین‌رو، اصلاح و انکشاف نصاب تعلیمی از اولویت‌های مهم وزارت معارف پنداشته می‌شود. در همین راستا، توجه به کیفیت، محتوا و فرایند توزیع کتاب‌های درسی در مکاتب، مدارس و سایر نهادهای تعلیمی دولتی و خصوصی در صدر برنامه‌های وزارت معارف قرار دارد. ما باور داریم، بدون داشتن کتاب درسی با کیفیت، به اهداف پایدار تعلیمی در کشور دست نخواهیم یافت.

برای دستیابی به اهداف ذکر شده و نیل به یک نظام آموزشی کارآمد، از آموزگاران و مدرسان دلسوز و مدیران فرهیخته به‌عنوان تربیت‌کننده‌گان نسل آینده، در سراسر کشور احترامانه تقاضا می‌گردد تا در روند آموزش این کتاب درسی و انتقال محتوای آن به فرزندان عزیز ما، از هیچ نوع تلاشی دریغ نورزیده و در تربیت و پرورش نسل فعال و آگاه با ارزش‌های دینی، ملی و تفکر انتقادی بکوشند. هر روز علاوه بر تجدید تعهد و حس مسؤولیت‌پذیری، با این نیت تدریس را آغاز کنند، که در آینده نزدیک شاگردان عزیز، شهروندان مؤثر، متمدن و معماران افغانستان توسعه‌یافته و شکوفا خواهند شد.

همچنین از دانش‌آموزان خوب و دوست‌داشتنی به‌مثابه ارزشمندترین سرمایه‌های فردای کشور می‌خواهم تا از فرصت‌ها غافل نبوده و در کمال ادب، احترام و البته کنجکاوی علمی از درس معلمان گرامی استفاده بهتر کنند و خوشه چین دانش و علم استادان گرامی خود باشند.

در پایان، از تمام کارشناسان آموزشی، دانشمندان تعلیم و تربیت و همکاران فنی بخش نصاب تعلیمی کشور که در تهیه و تدوین این کتاب درسی مجدانه شبانه روز تلاش نمودند، ابراز قدردانی کرده و از بارگاه الهی برای آن‌ها در این راه مقدس و انسان‌ساز موفقیت استدعا دارم. با آرزوی دستیابی به یک نظام معارف معیاری و توسعه‌یافته، و نیل به یک افغانستان آباد و مترقی دارای شهروندان آزاد، آگاه و مرفه.

دکتور محمد میرویس بلخی

وزیر معارف

فهرست عناوین

شماره	عنوان	صفحه	شماره	عنوان	صفحه
۱	زنده‌گی اجتماعی	۱	۱۶	پیشه‌های مردم شهر	۳۱
۲	خانواده	۳	۱۷	انواع شهرها	۳۳
۳	اهمیت خانواده	۵	۱۸	شهرهای مهم و تاریخی افغانستان	۳۵
۴	وظایف اعضای خانواده	۷	۱۹	شهرهای بزرگ جهان	۳۷
۵	نظم در خانواده	۹	۲۰	وطن ما افغانستان	۳۹
۶	مسجد	۱۱	۲۱	بیرق ملی افغانستان	۴۱
۷	مکتب	۱۳	۲۲	ادارات دولتی	۴۳
۸	وظایف در مکتب	۱۵	۲۳	مقررات ترافیکی	۴۵
۹	تاریخ معارف افغانستان	۱۷	۲۴	حفاظت از محیط زیست شهری	۴۷
۱۰	زنده‌گی در قریه	۱۹	۲۵	چهارسمت اصلی	۴۹
۱۱	پیشه‌ها و صنایع دستی مردم قریه	۲۱	۲۶	چهارسمت فرعی	۵۱
۱۲	زراعت در قریه	۲۳	۲۷	نقشه و چهار سمت آن	۵۳
۱۳	مالداری در قریه	۲۵	۲۸	حدود اربعه افغانستان	۵۵
۱۴	فایده‌های مالداری در قریه	۲۷	۲۹	تقسیمات اداری کشور ما	۵۷
۱۵	زنده‌گی در شهر	۲۹			

شماره	عنوان	صفحه
۴۴	بحر هند و بحر منجمد شمالی	۸۷
۴۵	زمین و شکل آن	۸۹
۴۶	خط استوا	۹۱
۴۷	طول البلدھا	۹۳
۴۸	عرض البلدھا	۹۵
۴۹	حرکت های زمین	۹۷
۵۰	حرکت انتقالی زمین	۹۹

شماره	عنوان	صفحه
۳۰	دین، زبان و نفوس افغانستان	۵۹
۳۱	کوه های افغانستان	۶۱
۳۲	کوه های مشهور افغانستان	۶۳
۱۱	دریاهای کشور ما	۶۵
۳۴	دریاهای مشهور افغانستان	۶۷
۳۵	قاره ها	۶۹
۳۶	قاره آسیا	۷۱
۳۷	قاره اروپا	۷۳
۱۱	قاره افریقا	۷۵
۳۹	قاره امریکا	۷۷
۴۰	قاره استرالیا و اقیانوسیه	۷۹
۴۱	انتارکتیکا (قطب جنوب)	۸۱
۴۲	بحرها	۸۳
۴۳	بحرالکاهل و اقیانوس اطلس	۸۵

فصل اول

زنده‌گی اجتماعی

اهداف فصل

- با مفهوم زنده‌گی اجتماعی آشنا شوند.
- با خانواده آشنایی حاصل نمایند.
- اهمیت خانواده را بفهمند.
- وظایف اعضای خانواده را تشریح کرده بتوانند.
- علاقه‌مندی زنده‌گی اجتماعی و نظم در خانواده شوند.

درس اول

زنده‌گی اجتماعی

پرسش

- در تصویرهای زیر، چه می‌بینید؟

مردم در حالت خرید و فروش در بازار

فابریکه سنگ مرمر در هرات

مردم در حال نهال شانی

شاگردان در محیط مکتب

تصویرهایی را که دیدید زنده‌گی اجتماعی را نشان می‌دهد. انسان موجود اجتماعی است. زنده‌گی اجتماعی به این مفهوم است که تعدادی از انسان‌ها در یک منطقه معین جغرافیایی باهم زنده‌گی نموده و دارای دین، تاریخ و رسم و رواج‌های مشترک می‌باشند. انسان‌ها برای پیشبرد زنده‌گی اجتماعی با یکدیگر همکاری می‌کنند و نیازهای همدیگر را برآورده می‌سازند. انسان نمی‌تواند، دور از اجتماع و به تنهایی زنده‌گی کند. برای این کار موجودیت انسان‌های دیگر ضروری است. ما باید با همدیگر روابط نیک و دوستانه داشته باشیم.

در گروه‌ها راجع به زنده‌گی اجتماعی صحبت کنید؟

- زنده‌گی اجتماعی چه نوع زنده‌گی را می‌گویند؟
- دو مثال از زنده‌گی اجتماعی را از روی تصویرهای درس بیان کنید.
- ما باید با همدیگر چگونه روابط داشته باشیم؟

در باره زنده‌گی اجتماعی منطقه خود یک مطلب کوتاه در کتابچه‌های خود بنویسید.

خانواده

پرسش

- به نظر شما، در خانواده کی‌ها زنده‌گی می‌کنند؟

اعضای یک خانواده

خانواده به معنای اهل خانه، یعنی مادر، پدر و فرزندان می‌باشد. خانواده اولین محل پرورش و تربیت اطفال به شمار می‌رود و فرزندان از مادر، پدر، خواهران و برادران، آداب زنده‌گی را یاد می‌گیرند. مادران و پدران برای اطفال آداب سلام دادن و احترام به بزرگان را یاد می‌دهند. وجود فرزندان به زنده‌گی خانواده‌گی خوشی می‌بخشد، در بعضی از خانواده‌ها،

پدر کلان، مادر کلان، کاکاها و عمه‌ها یکجا زنده‌گی می‌کنند که آن‌ها نیز عضو خانواده به حساب می‌آیند.

بر ما لازم است تا مادر، پدر و بزرگان خود را احترام نماییم. از افراد خوب، خانواده خوب و از خانواده‌های خوب جامعه خوب به وجود می‌آید. قوت خانواده سبب نیرومندی جامعه است.

در گروه‌ها راجع به خانواده و اعضای آن با همدیگر بحث کنید.

- اولین محل پرورش و تربیت اطفال کجا است؟
- شما با مادر و پدرتان، چگونه رفتار می‌کنید؟
- شما از خانواده، چه چیزها را یاد می‌گیرید؟

نام اعضای خانواده خویش را با وظایف آن‌ها در کتابچه‌های خود بنویسید.

اهمیت خانواده

پرسش

- به نظر شما، طفل چه چیزها را از خانواده می‌آموزد؟

خانواده، تهاداب جامعه را می‌سازد، اگر تهاداب خانواده خوب و سالم باشد جامعه نیز قوی و محکم خواهد بود.

کودک اساس زنده‌گی اجتماعی را از خانواده یاد می‌گیرد. زنده‌گی خانوادگی آغازی برای داخل شدن به زنده‌گی اجتماعی می‌باشد.

خانواده خوب بهترین تربیت گاه است که کودک در آن خوش‌خلقی، راستی، امانت‌داری، صبر، سخاوت، فداکاری، خدمت، مسؤولیت و اخلاق را می‌آموزد.

خانواده خوب به کودکان زمینه فکر کردن و آموختن علم را آماده می سازد.
خانواده اولین مرکز پرورش صحیح و رشد استعدادها است.

- در گروه‌های کوچک تقسیم شوید و راجع به پرسش زیر باهم بحث کنید.
- اساس زنده‌گی اجتماعی در کجا پایه گذاری می شود؟

- کودک از خانواده خوب کدام چیزها را می آموزد؟
- کودک اساس زنده‌گی اجتماعی را از کجا یاد می گیرد؟
- چه وقت یک خانواده، قوی و محکم خواهد بود؟

در مورد اهمیت خانواده چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

وظایف اعضای خانواده

پرسش

- به نظر شما، تنظیم کارهای روزانه چه فایده دارد؟

اعضای خانواده در حال کار کردن

هر عضو خانواده وظایفی دارد. برای پیشبرد امور زنده‌گی همکاری بین اعضای خانواده ضروری است. پدر برای فراهم نمودن ضرورت‌های زنده‌گی خانواده تلاش می‌کند و در تربیت فرزندان و کارهای خانه با مادر سهیم می‌گیرد. مادران علاوه بر اینکه از امور خانه سرپرستی می‌کنند و از فرزندان خویش مواظبت می‌کنند؛ وظایفی چون؛ معلمی، طبابت و غیره را در خارج از

منزل نیز پیش می‌برند. در خانواده دختران و پسران نیز نظر به توانمندی‌های شان در امور منزل با مادر و پدر خود همکاری می‌کنند. خانواده خوشبخت آن است که همه اعضای آن باهم صمیمی و همکار باشند.

در گروه‌ها راجع به اهمیت سهم‌گیری فرزندان در کارهای خانه باهم صحبت کنید.

- همکاری بین اعضای خانواده چه اهمیت دارد؟
- یک خانواده خوشبخت چگونه به میان می‌آید؟
- مادران علاوه بر سرپرستی امور منزل، دیگر کدام وظایف را به پیش می‌برند؟

کارهایی را که در خانه انجام می‌دهید، در کتابچه‌های خود بنویسید.

نظم در خانواده

پرسش

- به نظر شما، داشتن نظم در خانواده چه اهمیت دارد؟

خانه جای زنده‌گی اعضای خانواده می‌باشد. رعایت نظم در خانواده برای داشتن زنده‌گی آرام و راحت بسیار مهم و با ارزش است. برای رعایت نظم در خانواده باید هرچیز را پس از استفاده در جای معین آن بگذاریم. هر عضو خانواده اشیای شخصی خود مانند: لباس، بوت، کتاب، و وسایل کار و مکتب را در جای معین آن بگذارد تا در وقت ضرورت آن‌ها را به آسانی پیدا کرده بتواند. برای رعایت نظم در خانه، ضرور است هر عضو خانواده برای هر کار یک

تقسیم اوقات داشته باشد که در آن وقت‌های خواب، وضو، نماز، تلاوت قرآن کریم، مطالعه، درس خواندن، ورزش، تفریح، کارهای خانه، صحبت با یکدیگر و غیره مشخص باشد.

باید بدانیم که پابندی به نظم در خانه، زنده‌گی ما را آسان و بهتر می‌سازد.

- در گروه‌ها، راجع به فواید نظم در خانواده باهم صحبت کنید.

- داشتن تقسیم اوقات در کارها چه اهمیت دارد؟
- چرا هرچیز را باید در جای معین آن بگذاریم؟
- رعایت کدام کارها، باعث ایجاد نظم در خانواده می‌شود؟

برای تنظیم کارهای روزانه تان در کتابچه‌های خود یک تقسیم اوقات تنظیم کنید.

فصل دوم

تعلیم و تربیت

اهداف فصل

- با نقش تعلیمی و تربیتی مسجد آشنا شوند.
- نقش مکتب را در تعلیم و تربیت بدانند.
- وظایف در مکتب را تشریح کرده بتوانند.
- به آموزش در مسجد و مکتب علاقه‌مند شوند.

درس ششم

مسجد

پرسش

- به نظر شما، مسجد در رشد تعلیم و تربیت اطفال چه نقش دارد؟

مسجد مهم‌ترین جای عبادت، تعلیم و شورای مسلمانان است. تعلیم و تربیت در مساجد تاریخ دیرینه دارد که اساس آن را پیامبر اسلام حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) گذاشت. بنیاد تعلیم و تربیت در جهان اسلام در مساجد گذاشته شده است. در گذشته‌ها علما، امامان و دانشمندان، علم و دانش را در مساجد می‌آموختند.

اطفال قبل از شامل شدن به مکتب برای فراگیری تعلیم و تربیت به

مسجد می‌روند. ادای نمازهای پنجگانه با جماعت در مسجد، علاوه بر اجر و ثواب، سبب تقویت روابط اجتماعی بین مسلمانان نیز می‌شود. چون مسجد جای عبادت و هم مدرسهٔ مسلمانان است، از این رو همه مسلمانان باید در آبادی، نظافت و پاکی آن سهم بگیرند.

در گروه‌ها راجع به نقش مسجد در تعلیم و تربیه باهم بحث نموده و نتیجه آن را یک از شاگردان روی صنف بیان کنید.

- مسجد جای چه است؟
- اساس تعلیم و تربیت در مسجد را کی گذاشته است؟
- ادای نمازهای پنجگانه با جماعت، چه فایده دارد؟

پیرامون نقش مسجد در تعلیم و تربیت مطلبی را تهیه نموده و آن را در ساعت بعدی در صنف قرائت نمایید.

مکتب

پرسش‌ها

- به نظر شما، مکتب و تعلیم و تربیت در زنده‌گی اجتماعی چه نقش دارد؟
- چه فکر می‌کنید، مکتب علاوه بر آن که جای آموختن علم و دانش است، دیگر چه اهمیت دارد؟

مکتب بعد از خانواده و مسجد اولین نهاد اجتماعی است که اطفال در آن تعلیم و تربیت را به طور رسمی و منظم فرا می‌گیرند. مکتب جایی است که در آن شاگردان تعلیم و تربیت دینی، اخلاقی، علمی و ادبی می‌آموزند.

اهمیت مکتب در آن است که ما علوم مختلف را در آنجا می‌آموزیم و با مسؤولیت‌های اجتماعی خود آشنا می‌شویم. در مکتب علاوه بر آموختن علم

و دانش، با شاگردان دیگر و استادان خود آشنا می‌شویم و با آن‌ها روابط اجتماعی برقرار می‌سازیم؛ همچنان مهارت‌های لازم برای زیست باهمی، همکاری و احترام متقابل کسب می‌کنیم.

با به دست آوردن تعلیم مفید و تربیت سالم، انسان‌های صالح و بادانش به جامعه تقدیم شده و مصدر خدمت به خود، خانواده و وطن خود می‌شویم.

اصطلاح

نهاد چیست؟ به چیزی گفته می‌شود که نیاز جامعه باشد؛ مانند: مدارس، مکاتب، شفاخانه‌ها و ادارات دولتی.

در گروه‌ها در مورد این که ما در کجا علوم مختلف را می‌آموزیم و با مسؤولیت‌های اجتماعی آشنا می‌شویم؟ بحث نمایید.

- بعد از خانواده و مسجد اطفال به کدام نهاد راه می‌یابند؟
- شاگردان در مکتب چه چیزها را می‌آموزند؟
- تعلیم مفید و تربیت سالم سبب چه می‌شود؟

راجع به نقش مکتب در آموختن علم، چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

وظایف در مکتب

پرسش‌ها

- چه فکر می‌کنید، وظایف هر کس در مکتب چیست؟
- به نظر شما، شاگردان در مکتب کدام وظایف را باید انجام دهند؟

مدیر مکتب

مجلس معلمان مکتب

هر کس در مکتب، کارهای مربوط به خود را انجام می‌دهد؛ مثال: وظیفه مدیر مکتب نسبت به دیگران مهمتر است. او وظیفه دارد، تا رابطه مکتب را با اولیای شاگردان و ادارات دولتی برقرار نماید و مجلس معلمان را به وقت معین دایر کند.

وظیفه معاونان و سرمعلمان مکتب، ترتیب و تنظیم تقسیم اوقات مضامین، تهیه مواد درسی، حاضری و ترقی تعلیم است و در صورت نبودن مدیر، سرپرستی مکتب و اجرای وظایف وی نیز به دوش آن‌ها می‌باشد. وظیفه معلمان، آمدن به وقت معین در صنف، باخبری از احوال شاگردان، آماده‌گی برای درس و حل مشکلات و توجه به تربیت سالم شاگردان می‌باشد.

ملازمان وظیفه دار پاکی و صفایی مکتب استند.
 وظیفه شاگردان این است که هر روز (جز روزهای جمعه و رخصتی) به
 مکتب بیایند، در درس‌های خود کوشش کنند، به سخنان معلمان خود گوش
 دهند، از غیرحاضری بیجا، خود داری نمایند، صنف را خود سرانه ترک نکنند،
 در سرسبزی، پاکی و صفایی مکتب خود سهم بگیرند.
 شاگرد خوب به مدیر، معلمان و همه شاگردان احترام می‌گذارد و در
 فعالیت‌های گروهی مکتب همیشه سهم فعال می‌گیرد، مقررات مکتب را
 رعایت کرده و مسؤولیت پذیر می‌باشد.
 اداره مکتب بر علاوه وظایف فوق، مکلفیت دارد تا مهارت‌های نجات از
 زلزله و حریق را برای شاگردان تمرین و بیاموزاند.

در گروه‌ها راجع به وظایف معلم باهم بحث نمایید.

- شاگردان در مکتب چه وظایفی دارند؟
- شما در کدام کارهای مکتب سهم می‌گیرید؟
- وظیفه سرمعلمان مکتب را بیان دارید.

راجع به وظایف شاگرد خوب آنچه می‌دانید در کتابچه‌های خود بنویسید.

تاریخ معارف افغانستان

پرسش

- چه فکر می کنید، در کشور ما معارف رسمی در کدام زمان تأسیس گردید؟

در کشور ما، تعلیم و تربیت اطفال از زمان های قدیم وجود داشت. اطفال در مساجد و خانه ها آموزش می دیدند و خواندن و نوشتن را یاد می گرفتند. اساس معارف رسمی در زمان امیر شیرعلی خان با تأسیس دو مکتب، یکی نظامی و دیگری ملکی گذاشته شد. بعد از آن در زمان امیر حبیب الله خان دو مکتب به نام های (حبیبیه و حرابه) در کابل تأسیس گردید.

تصویر مکتب عصری

صنف درسی امروزی

برعلاوه مکتب‌های عصری ذکور، یک مکتب اناث به نام «مستورات» نیز در کابل تأسیس گردید. در زمان امیرحبیب‌الله کلکانی مکاتب مسدود شد؛ سپس در زمان محمد نادر خان دروازه‌های مکاتب دوباره به روی شاگردان باز شد. تعلیم و تربیه در عصر محمد ظاهر خان به پیشرفت‌های زیادی نایل آمد. باگذشت زمان و حوادثی که در کشور ما به وجود آمد، نظام معارف از همه بیشتر متضرر شد. بعد از تحولات زیاد در افغانستان و تهیه نصاب تعلیمی جدید، اکنون معارف ما در حال بهبود قرار دارد.

در پهلوی مکاتب و پوهنتون‌های دولتی، ده‌ها مکتب و پوهنتون‌های خصوصی در مرکز و ولایات تأسیس گردیده است که این خود نشان دهنده پیشرفت معارف و تعلیم و تربیت در کشور است.

در گروه‌ها مطالب عمده درس را در چند سطر خلاصه کنید.

.....

.....

- در زمان‌های قدیم، تعلیم و تربیت در کشور ما، به چه شکل صورت می‌گرفت؟
- لیسه حبیبیه در زمان کدام پادشاه تأسیس شد؟
- مکتب اناث بار اول در زمان کدام پادشاه و در کجا تأسیس شد؟

به کمک اولیای خویش، فهرست اشخاصی را که به مکتب شما کمک‌های مادی و معنوی نموده‌اند، ترتیب نموده در صنف بیان نمایید.

فصل سوم

زنده‌گی در قریه

اهداف فصل

- با زنده‌گی در قریه آشنا شوند.
- پیشه‌ها و صنایع دستی قریه را بدانند.
- انواع فعالیت‌های زراعتی را بیان کرده بتوانند.
- به فایده‌های مالداری پی ببرند.
- به زراعت و مالداری علاقه‌مند شوند.

درس دهم

زنده‌گی در قریه

پرسش‌ها

- چه فکر می‌کنید، مردم در قریه چگونه زنده‌گی می‌کنند؟
- به نظر شما، زنده‌گی در قریه نسبت به شهر از هم چه فرق دارند؟

منظره یک قریه

قریه کوچکتر از شهر است و نفوس آن نسبت به شهر کم می‌باشد. مردم قریه بیشتر به زراعت، مالداری و صنایع دستی می‌پردازند و این پیشه‌ها منبع اساسی عایدات اقتصادی قریه‌ها را تشکیل می‌دهد.

زنده‌گی در قریه نسبت به شهر ساده تر است. در قریه باغ‌ها و درختان گوناگون زیاد می‌باشد؛ بنابراین آب و هوای گوارا داشته و مردم آن از صحت خوب و تندرستی برخوردار می‌باشند.

مردم قریه زحمت کش، مهمان نواز و مهربان استند و با یکدیگر رابطه

نزدیک برادری و صمیمیت دارند.
 زنده‌گی اجتماعی در قریه بر اساس تعاون و همکاری استوار بوده و مردم
 در خوشی و غم یکدیگر شریک می‌شوند.
 دولت برای بهتر شدن زنده‌گی مردم و بهبود خدمات صحی، تعلیمی،
 زراعتی و اقتصادی در قریه‌ها و خدمت به مردم، وزارت انکشاف دهات را
 ایجاد کرده است.

وظیفه دولت است تا در صورت وقوع
 حوادث طبیعی به مردم آسیب دیده
 کمک برساند، به آن‌ها باید آموختانده
 شود تا در صورت وقوع حوادث طبیعی
 از قبیل: زلزله، طوفان، حریق و غیره
 آماده‌گی قبلی داشته باشند.

فعالیت

مردم قریه بیشتر مشغول کدام پیشه‌ها می‌باشند؟ در گروه‌ها بحث کنید.

پاسخ دهید

- منبع اساسی عایدات مردم قریه را چه تشکیل می‌دهد؟
- چرا مردم قریه از صحت خوب برخوردار اند؟
- برای خدمت به مردم قریه، کدام وزارت در چوکات دولت ایجاد گردیده است؟

کارخانه‌گی

راجع به زنده‌گی در قریه چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

پیشه‌ها و صنایع دستی مردم قریه

پرسش‌ها

- چه فکر می‌کنید، در قریه‌ها کدام پیشه‌ها و صنایع دستی رواج دارد؟
- به نظر شما، صنایع دستی قریه‌های وطن ما کدام‌ها اند؟

اکثریت مردم قریه‌ها مصروف شغل دهقانی، باغداری و مالدار می‌باشند؛ ولی در پهلوی آن بعضی‌ها برای رفع نیازمندی‌های مردم قریه خود پیشه‌ها و صنایع دستی؛ مانند: آهنگری، نجاری، کلالی، گلکاری، مسگری، زرگری، حلبی‌سازی، بوریا بافی، قالین بافی، گلیم و شطرنجی بافی، شالبافی، لنگی بافی، جاکت بافی، خامک دوزی و چرمه‌دوزی را نیز به پیش می‌برند.

پیشه‌های سنگین؛ مثل: آهنگری، گلکاری، نجاری و... توسط مردان و صنایع دستی؛ مانند: خامک‌دوزی، چرمه‌دوزی و... بیشتر توسط زنان به پیش برده می‌شوند. بعضی از محصولات صنایع دستی؛ مانند: قالین، گلیم، و انواع خامک‌دوزی بخش مهم صادرات کشور را تشکیل می‌دهد.

چون تولیدات پیشه‌وران قریه‌ها بسیار ساده و ابتدایی است و نمی‌تواند تمام نیازمندی‌های قریه خود را مرفوع سازد؛ بنابر این مردم قریه برخی ضروریات خود را از بازارهای نزدیک به دست می‌آورند و محصولات صنایع دستی را در بازارهای دور و نزدیک به فروش می‌رسانند.

در گروه‌ها مطالب عمده درس را خلاصه کنید.

- کدام نوع محصولات صنایع دستی جزء مهم صادرات مملکت را تشکیل می‌دهد؟
- زنان قریه کدام پیشه‌ها و صنایع دستی را به پیش می‌برند؟
- مردان در قریه‌ها به کدام پیشه‌ها مصروف هستند؟

به کمک اولیای خویش فواید پیشه‌ها و صنایع دستی را در کتابچه‌های خود یادداشت نموده، در ساعت آینده برای همصنفان خود بخوانید.

زراعت در قریه

پرسش‌ها

- چه فکر می‌کنید، مهمترین محصولات زراعتی قریه شما چه است؟
- گاهی شما در کارهای زراعت با خانواده خود کمک کرده اید؟

قلبه با تراکتور

قلبه

اکثریت مردم کشور ما در قریه‌ها زنده‌گی می‌کنند، آب و هوای قریه پاک بوده و خاک آن برای کشت و زراعت مساعد است. مردم قریه بیشتر به زراعت و مالداري مشغول اند. محصولات زراعتی و حیوانی اساس اقتصاد قریه را می‌سازد. وطن عزیز ما افغانستان یک کشور زراعتی است که برخی از پیداوار آن را در زیر نام می‌بریم:

- ۱- غله‌ها انواع مختلف دارند، مانند: گندم، برنج، جو و جواری
- ۲- انواع بقول (نباتات پلی دار) مانند: لوبیا، نخود، مشنگ، باقلی و ماش
- ۳- تخم‌های روغنی مانند: پنبه دانه، کنجد، زغر، شرشم، زیتون و گل آفتاب پرست
- ۴- نباتات طبی مانند: زعفران، هنگ، بادیان، زیره و شیرین بویه
- ۵- نباتات قندی مانند: لبلبو و نیشکر.

- ۶- میوه‌های تازه؛ مانند: انگور، زرد آلو، گیلاس، آلو بالو، شفتالو، توت، سیب، ناک، انار، خربوزه، تربوز، مالته، نارنج، لیمو و غیره
- ۷- میوه‌های خشک؛ مانند: بادام، پسته، چهارمغز، جلفوزه، کشمش، انجیر و غیره
- ۸- انواع مختلف سبزی؛ مانند: کچالو، پیاز، بادنجان رومی، بادنجان سیاه، بامیه، فاصولیه، کدو، سیر، مرچ، ترایی، گندنه، پالک، بادرنگ، کاهو، گشنیز، نعناع، ملی سرخک و غیره.

بر علاوه محصولات زراعتی فوق، تعدادی از جنگل‌های مهم در بعضی از ولایات کشور ما موجود است که از میوه‌ها و چوب آن استفاده می‌شود. میوه‌های خشک و تازه و بعضی از نباتات طبی به خارج نیز صادر می‌شوند و یک بخش مهم صادرات کشور را تشکیل می‌دهند. با در نظر داشت اهمیت کشت و زراعت به این نتیجه می‌رسیم که دهقانی یک شغل شریف و مفید بوده و از این سبب در دین اسلام اجر و ثواب زیادی دارد.

فعالیت

هر گروه محصولات زراعتی محل زیست خویش را در کتابچه‌های خود بنویسید.

.....

.....

پاسخ دهید

- کدام نوع نباتات و میوه‌های محل زنده‌گی شما، اهمیت اقتصادی زیاد دارد؟
- زراعت در اقتصاد خانواده چه اهمیت دارد؟
- کدام نوع محصولات زراعتی افغانستان به خارج صادر می‌شود؟

کارخانه‌گی

با همکاری والدین تان نام بسته‌های طبی را در کتابچه‌های خود بنویسید.

مالداری در قریه

پرسش‌ها

- چه فکر می‌کنید، در قریه کدام حیوانات اهلی نگهداری می‌شود؟
- به نظر شما، محصولات مالداری چه فایده دارد؟

انسان‌ها از زمان‌های قدیم برای تهیه ضرورت‌های زنده‌گی خود حیوانات اهلی را پرورش داده و از آن‌ها استفاده می‌کنند. در کشور ما پیشه مالداری عبارت از پرورش و تربیت حیوانات اهلی؛ مانند: بز، گوسفند، گاو، شتر، اسب، قاطر، مرکب و غیره می‌باشد.

چون در قریه‌ها نسبت به شهرها زمینه مالداری بیشتر مساعد است مردم قریه‌ها برای رفع نیازمندی‌های زنده‌گی خود بیشتر به مالداری می‌پردازند و به تربیت حیوانات اهلی علاقه زیاد دارند.

- در گروه‌ها راجع به پرسش زیر با هم بحث کنید:
- چرا مردم قریه‌ها بیشتر به مالداری علاقه دارند؟

- ۱- مردم قریه حیوانات اهلی را برای چه نگهداری می‌کنند؟
- ۲- انسان‌ها از چه وقت پیشه مالداری را اختیار کرده‌اند و چرا؟
- ۳- کدام حیوانات را اهلی می‌گویند؟

در مورد پیشه مالداری دو جمله در کتابچه‌های خود بنویسید.

فایده‌های مالداری در قریه

پرسش

- به نظر شما از شیر، پوست و گوشت کدام حیوانات استفاده می‌شود؟

خداوند (جَلَّ جَلَالُهُ) حیوانات را جهت استفاده انسان‌ها خلق کرده است تا از گوشت، پوست، پشم و موی آن‌ها استفاده نمایند. مالداری در قریه فایده‌های زیاد دارد؛ مثال: از شیر بز، گوسفند و گاو، لبنیات لژی‌زی؛ چون ماست، دوغ، مسکه، پنیر، چکه و قروت می‌سازند.

از پشم و موی حیوانات قالین، گلیم، نمد و قالینچه می‌بافند. از گاو جهت قلبه زمین زراعتی و از خر، قاطر و اسب جهت حمل و نقل اموال استفاده می‌شود؛ همچنان کود حیوانی برای بهبود زراعت به کار می‌رود. پوست و

پشم آن‌ها به خارج از کشور صادر می‌گردد.
چون نگهداری حیوانات اهلی در تهیهٔ غذا و بلند بردن اقتصاد کشور نقش مهمی دارد؛ پس باید مردم در پرورش و حفاظت حیوانات توجه کنند.

در گروه‌ها پیرامون فایده‌های مالداری صحبت کنید.

- ۱- از شیر حیوانات چه چیزها به دست می‌آید؟
- ۲- کدام محصولات حیوانی کشور به خارج صادر می‌شود؟
- ۳- تربیت و پرورش حیوانات چه فایده دارد؟

کدام کارها سبب ازدیاد محصولات حیوانی در قریه می‌شود؟ در این باره چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

فصل چهارم

شهر

اهداف فصل

- با زندگی شهری آشنا شوند و پیشه‌های شهری را بدانند.
- انواع شهرها را از هم فرق کرده بتوانند.
- شهرهای تاریخی افغانستان را در نقشه نشان داده بتوانند.
- شهرهای بزرگ جهان را نام برده بتوانند.
- به شهرهای تاریخی افغانستان علاقه‌مندی نشان دهند.

درس پانزدهم

زندگی در شهر

پرسش: به نظر شما، زندگی در شهر با زندگی در قریه چه تفاوت دارد؟

نمایی از شهر کابل

شهر جایی است که در آن مردم زیاد نزدیک هم زندگی می‌کنند. شهرها

نمایی از شهر هرات

دارای بازارها، پارک‌ها، جاهای تفریح، سرک‌های متعدد، شاروالی، اداره‌های دولتی و غیر دولتی می‌باشد. شهر نسبت به قریه بزرگتر است؛ بنابراین جمعیت بیشتر در آن زندگی می‌کند؛ چون

در شهرها زمینه کار و سهولت بیشتر مساعد است از این سبب اقوام مختلف مردم در آن باهم زنده‌گی می‌کنند.

در شهرها اداره‌های دولتی، مکتب‌ها، مدرسه‌ها، پوهنتون‌ها، کارخانه‌های تولیدی، میدان‌های هوایی، بانک‌ها، مراکزهای تجارتي و دیگر تأسیسات اجتماعی و اقتصادی وجود دارد.

مردم شهر در اداره‌ها و مؤسسه‌های دولتی و غیر دولتی، تجارت خانه‌ها، بازارها، کارخانه‌های تولیدی (فابریکه‌ها) و غیره مصروف کار اند. در شهرها مردم برای رفت و آمد از وسایط حمل و نقل؛ مانند: موتر، موترسایکل، بایسکل و غیره استفاده می‌کنند.

ما وقتی شهر پاک و زیبا می‌داشته باشیم که فرد فرد هموطنان ما، در پاکی و نظافت آن باهم متحد و همکار باشند.

فعالیت

مردم شهر بیشتر مصروف کدام کارها اند؟ در گروه‌ها در این مورد بحث کنید.

پاسخ دهید

۱- شهر به چه جایی گفته می‌شود؟

۲- در شهرها در کنار اداره‌های دولتی دیگر کدام مراکزها وجود دارد؟

۳- چرا جمعیت بیشتر مردم در شهرها زنده‌گی می‌کنند؟

کارخانه‌گی

با کمک والدین خویش مصروفیت‌های مردم شهر را در کتابچه‌های خود بنویسید.

پیشه‌های مردم شهر

پرستش

• به نظر شما، مردم در شهرها مصروف چه کارهای اند؟

قالین بافی

نجاری

آهنگری

معماری

مردم شهر پیشه‌های مختلف دارند؛ مانند: آهنگری، مسگری، زرگری، معماری، نجاری، کالالی، خیاطی، چرم دوزی و غیره. بسیاری از مردم شهر به کارهایی؛ مانند: معلمی، طب، انجینری، مأموریت در اداره‌ها و غیره مصروف اند. در بازارهای شهر اشیا و اجناس گوناگون؛ مانند: موتر، موترسایکل، بایسکل، رادیو، تلویزیون، کمپیوتر، سایر آلات برقی، انواع تکه‌ها و لباس، بوت، وسایل خانه و غیره به فروش می‌رسند.

تعدادی از این اشیا و اجناس در داخل شهرها ساخته می‌شود و تعداد دیگر از خارج کشور وارد می‌گردد.

در گروه‌ها راجع به پیشه‌های شهری صحبت کنید؟

- ۱- در شهر علاوه بر پیشه آهنگری دیگر کدام پیشه‌ها وجود دارد؟
- ۲- کدام اشیا در بازارهای شهر به فروش می‌رسد؟
- ۳- بسیاری از مردم شهر مصروف کدام کارها اند؟

پیشه‌هایی که در منطقه شما وجود دارد، در کتابچه‌های خود بنویسید.

انواع شهرها

پرسش

- در تصویر کدام نوع شهرها را می بینید؟

شهرها را از نقطه نظر خصوصیات می توان قرار ذیل طبقه بندی نمود.

شهرهای صنعتی

شهرهای اند که در آن تولیدات صنعتی صورت می گیرد و مواد اولیه به مصنوعات تجارتي تبدیل می شوند.

شهرهای تجارتي

بعضی از شهرها به حیث مراکز خرید و فروش شناخته شده اند که به طور عموم شهرهای بندری دارای چنین خصوصیات می باشند.

شهرهای فرهنگی

این نوع شهرها از لحاظ علمی، فرهنگی، داشتن مراکز علمی و تحصیلات عالی مشهور می باشند.

شهرهای سیاسی

این نوع شهرها به طور عموم شهرهای مرکزی (پایتخت) کشورها را تشکیل می‌دهند که در آن بسیاری از تصمیم‌گیری‌های سیاسی و اداری وزارت خانه‌ها صورت می‌گیرد.

شهرهای تفریحی

شهرهایی که از لحاظ موقعیت و آثار تاریخی، جاهای دیدنی برای تفریح و جهانگردی دارند عبارت از شهرهای تفریحی هستند.

شهرهای مختلط

این شهرها بر علاوه این که مراکز صنعتی هستند، فعالیت‌های تجاری، فرهنگی و تفریحی نیز در آن‌ها صورت می‌گیرد.

با توجه به خصوصیات ذکر شده در وطن ما، کدام نوع شهر وجود دارد. در گروه‌ها در این باره بحث نمایید.

۱- خصوصیات شهر صنعتی را بیان دارید.

۲- شهر سیاسی (پایتخت) دارای کدام خصوصیات است؟

۳- شهر کابل از جمله کدام نوع شهرها به شمار می‌رود؟

راجع به شهر کابل چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

شهرهای مهم و تاریخی افغانستان

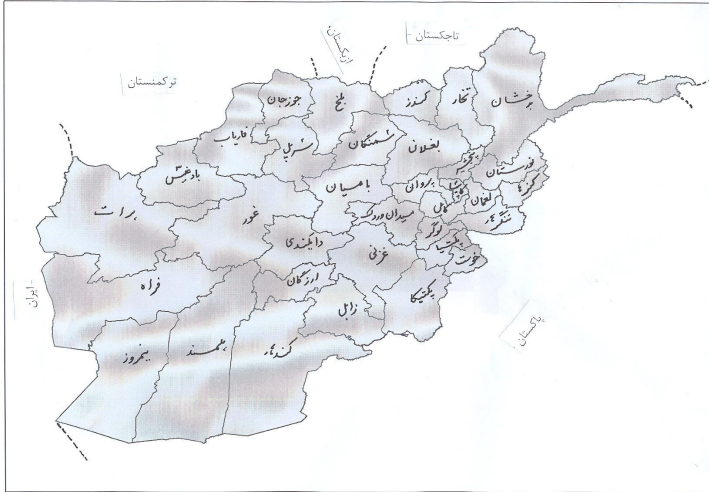
پرسش

- به نظر شما، شهرهای تاریخی افغانستان کدامها اند؟

وطن عزیز ما افغانستان یک کشور باستانی است که شهرهای قدیمی و تاریخی آن عبارتند از: بلخ (ام البلاد)، هرات، بامیان، کابل، کاپیسا، بُست، غور، غزنی و غیره می‌باشد. راه تاریخی ابریشم نیز از بعضی شهرهای افغانستان می‌گذشت که وصل کننده کشورهای چین و هندوستان با اروپا بود. با گذشت زمان و پیشرفت‌هایی که در ساحات مختلف زنده‌گی به وجود آمد، شهرها نیز توسعه یافتند. امروز کابل، کندهار، هرات، مزارشریف، جلال آباد، غزنی، کندز،

لشکرگاه، خوست، تالقان، پلخمری، بامیان، گردیز و غیره از جمله شهرهای مهم و بزرگ کشور ما می باشند.

چند شاگرد به نوبت شهرهای تاریخی و ولایات افغانستان مانند: کندهار، مزارشریف، پروان، کندز، پکتیا، هرات، بامیان، غور و غزنی را روی نقشه نشان دهند.

- ۱- ام البلاد نام کدام شهر تاریخی کشور ما است؟
- ۲- راه ابریشم، کدام کشورها را با هم وصل می کرد؟
- ۳- چهار شهر تاریخی افغانستان را نام بگیرید.

نام شهرهای قدیمی افغانستان را در کتابچه‌های خود بنویسید.

شهرهای بزرگ جهان

پرسش

- چه فکر می‌کنید، گاهی نام کدام شهر بزرگ جهان را شنیده‌اید؟

شهر پاریس

شهر استانبول

در جهانی که ما زنده‌گی می‌کنیم، شهرهای بزرگی وجود دارد. این شهرها از نظر کثرت نفوس، بزرگی، موقعیت جغرافیایی، ارزش دینی، فرهنگی و سیاسی، اقتصادی و تجارتي اهمیت دارند.

بعضی از شهرهای بزرگ جهان عبارتند از: مکه معظمه، مدینه منوره، شهر استانبول در ترکیه، پاریس در فرانسه، مسکو در روسیه، قاهره در مصر، لندن در انگلستان، نیویارک در ایالات متحده آمریکا، کراچی در پاکستان و دهلی در هند می‌باشد.

این شهرها دارای مراکز علمی، فرهنگی، ورزشی و جاهای سیاحتی بسیار زیاد است.

هر شهر را با کشور مربوطه آن وصل کنید:

ایالات متحده امریکا	قاهره
انگلستان	پاریس
مصر	مسکو
فرانسه	لندن
روسیه	نیویارک

- ۱- دو شهر بزرگ جهان را نام بگیرید.
- ۲- شهرهای بزرگ از کدام لحاظ دارای اهمیت اند؟
- ۳- شهرهای بزرگ دارای کدام امکانات اند؟

نام چند شهر بزرگ را در کتابچه‌های خود بنویسید.

فصل پنجم

وطن ما

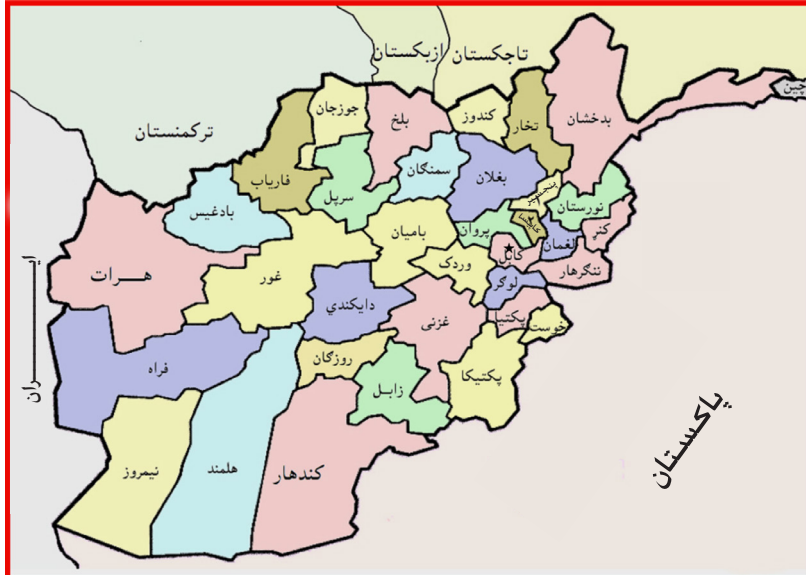
اهداف فصل

- با وطن خود بیشتر آشنا شوند.
- با بیرق ملی آشنا شوند.
- مقررات ترافیکی را بیاموزند.
- در باره محیط زیست معلومات حاصل نمایند.
- رنگ‌های بیرق ملی را تشریح کرده بتوانند.
- با وطن و بیرق ملی افغانستان علاقه‌مند شوند.
- در پاک نگهداشتن محیط خود کوشش نمایند.

درس بیستم

وطن ما افغانستان

پرسش: در نقشه، چه می‌بینید؟

افغانستان خانه مشترک، همه افغان‌ها است، مردم افغانستان باهم برادر

و برابر اند.

افغانستان یک کشور کوهستانی است که از کوه‌های پر برف آن دریاها سرچشمه گرفته و آب و هوای خوش و گوارایی را به ما بخشیده است. افغانستان معادن و ذخایر طبیعی فراوانی چون: آهن، طلا، نقره، نفت، گاز، زغال سنگ، مس و غیره دارد.

قسمت‌های جنوب و شمال شرق وطن ما، دارای جنگل‌های زیاد است. وطن ما، آب و هوای مساعد برای زراعت، مالداري و باغداری دارد. در وطن ما، حیوانات گوناگون اهلی و وحشی وجود دارد.

ما وطن خود را دوست داریم و در آن مانند: خواهران و برادران باهم زنده‌گی می‌کنیم. به حق خود و دیگران احترام گذاشته و آن را رعایت می‌کنیم و دست به دست هم داده در راه پیشرفت و دفاع از وطن عزیز خود می‌کوشیم.

- در گروه‌ها راجع به وطن عزیز ما، افغانستان صحبت کنید.

- ۱- کدام قسمت وطن ما دارای جنگل‌های زیاد است؟
- ۲- در وطن عزیز ما، کدام معادن و ذخایر طبیعی وجود دارد؟
- ۳- برای پیشرفت و ترقی کشور عزیز خویش، چه باید بکنیم؟

راجع به وطن عزیز ما، چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

بیرق ملی

پرسش

- شما در بیرق ملی، چه می بینید؟

هر کشور دارای بیرق است که نشانهٔ هویت ملی آن می باشد. بیرق ملی وطن عزیز ما افغانستان، دارای سه رنگ سیاه، سرخ و سبز است که به صورت عمودی به اندازه‌های مساوی از چپ به راست در کنار هم قرار دارند. این رنگ‌ها در تاریخ کشور، مفهوم خاص دارد.

- رنگ سیاه نشانهٔ استعمار متجاوزین در وطن ما است.
  - رنگ سرخ نشانهٔ خون شهدای راه آزادی و استقلال است.
  - رنگ سبز نشانهٔ سرسبزی، آزادی و آبادی است.
- نشان ملی افغانستان عبارت از: محراب و منبر به رنگ سفید است که در وسط بیرق ملی قرار دارد. دو طرف محراب و منبر مزین با دو بیرق کوچک، کلمهٔ مبارک

لا اله الا الله محمد رسول الله) و الله اكبر، آفتاب در حال طلوع، تاریخ استقلال وطن
ما و خوشه‌های گندم است.

بیرق ملی، در طول تاریخ کشور ما نمایانگر وحدت ملی، آزادی، استقلال و
تمامیت ارضی کشور ما بوده است. ما به بیرق ملی کشور خود احترام گذاشته و از
آن پاسداری می‌کنیم.

راجع به رنگ‌های بیرق ملی کشور در گروه‌ها بحث کنید، نتیجه را یکی از شاگردان در پیش
روی صنف بیان کند.

- ۱- رنگ‌های بیرق ملی افغانستان را نام بگیرید؟
- ۲- رنگ سبز بیرق کدام مفهوم را ارائه می‌کند؟ بیان کنید.
- ۳- نشان ملی افغانستان عبارت از چه می‌باشد؟ توضیح دهید.

بیرق ملی کشور عزیز ما را در کتابچه‌های تان رسم و رنگ‌آمیزی کنید؟

ادارات دولتی

پرسش

- به نظر شما، ادارات دولتی به چه منظور ایجاد شده اند؟

هر کشور برای برقراری نظم، خدمت به مردم، تأمین روابط و اجرای کارها به حکومت و ادارات ضرورت دارد. این ادارات به نام وزارت‌ها و ریاست‌ها یاد می‌شوند؛ مانند: وزارت معارف، دفاع، داخله، خارجه، مخابرات، تحصیلات عالی، عدلیه، ترانسپورت، صحت عامه، زراعت و غیره که در بخش‌های مختلف برای مردم کار می‌کنند.

وزارت‌ها و ادارات مهم حکومتی در مرکز یا پایتخت کشور قرار دارند.

نماینده‌گی هر وزارت تحت نام ریاست در ولایت‌ها و مدیریت‌های آن در ولسوالی‌ها کار می‌نمایند. ادارات دولتی وقتی مصدر خدمت خوب برای کشور خود می‌شوند که کارکنان آن، با درک مسؤولیت، صداقت و ایمان‌داری وظیفه خود را اجرا نمایند.

در گروه‌ها راجع به ادارات دولتی صحبت نموده و نام اداراتی را که می‌دانید بیان دارید.

- ۱- هر دولت برای برقراری نظم بهتر به چه ضرورت دارد؟
- ۲- نماینده‌گی‌های هر وزارت در ولایت‌ها و ولسوالی‌ها تحت کدام نام کار می‌کنند؟
- ۳- ادارات دولتی چطور می‌توانند مصدر خدمت خوب به هموطنان خود شوند.

نام‌های چند وزارت را در کتابچه‌های خود بنویسید.

مقررات ترافیکی

پرسش

- گاهی فکر کرده اید، برای تنظیم عبور و مرور مردم و وسایط در شهر به چه ضرورت است؟

برای تنظیم عبور و مرور وسایط ترانسپورتی و عابرین در شهرها، قواعد و مقررات ترافیکی وجود دارد.

رعایت مقررات ترافیکی سبب آسانی رفت و آمد و جلوگیری از حوادث ترافیکی و ازدحام می‌شود.

باید در وقت گذشتن از جاده‌ها به علامت‌ها و اشاره‌های ترافیکی و رهنمایی‌های پولیس ترافیک دقت نموده، آن را مراعات نماییم. در جاده‌ها چراغ‌های ترافیکی موجود است که دارای سه رنگ می‌باشد. رنگ سبز، اشاره حرکت و عبور از سرک، رنگ زرد، اشاره آماده‌گی برای حرکت و رنگ سرخ، اشاره توقف می‌باشد. ما باید موقع رفت و آمد، همیشه از پیاده روها استفاده کنیم تا از حوادث ناگوار ترافیکی در امان بمانیم.

یکی از شاگردان به کمک معلم در صنف طریق گذشتن از سرک را با در نظر داشت رنگ‌های چراغ‌های ترافیکی تمثیل کند.

- ۱- برای اینکه حادثه ترافیکی رخ ندهد چه باید کرد؟
- ۲- چراغ سبز علامت چه است؟
- ۳- چراغ‌های ترافیکی دارای کدام رنگ‌ها است؟

رنگ‌های زرد، سرخ و سبز اشاره‌های ترافیکی نشانه چه استند در کتابچه‌های خود بنویسید.

حفاظت از محیط زیست شهری

پرسش

- به نظر شما، موجودیت جنگل‌ها و درختان برای محیط زیست چه فایده می‌رسانند؟

ازدحام نفوس در شهرها سبب مصرف بیش از حد آب، چوب، مواد سوخت و موجب انبار کثافات و امراض مختلف می‌شود.
پاکی و صفایی شهر وظیفهٔ شاروالی است؛ اما این یک مشکلی است که به همه افراد شهر نیز ارتباط دارد؛ بنابراین همه افرادی که در شهر زنده‌گی

می‌کنند، باید در پاکی، صفایی و سرسبزی شهر با شاروالی همکاری نمایند.

- ما برای پاک نگهداشتن محیط زیست باید کارهای زیر را انجام دهیم.
- باید هر سال نهال بنشانیم و محیط خود را پاک نگهداریم.
- کثافات را در جای معین آن (کثافت دانی) بیندازیم.
- از درختان و پارک‌ها مراقبت کنیم و از شکستن درختان جلوگیری نماییم.
- کثافات را در جوی‌ها، دریاچه‌ها و پارک‌ها نیندازیم.
- از انداختن کثافات در مقابل خانه خود و دیگران جلوگیری کنیم.

در گروه‌ها پیرامون پاکی و سرسبزی محیط زیست بحث کنید.

- ۱- شاروالی در حفظ محیط زیست چه وظیفه دارد؟
- ۲- چطور می‌توانیم محیط زیست خود را پاک نگهداریم؟
- ۳- محیط نا پاک در زنده‌گی انسان‌ها چه تأثیر منفی دارد؟

راجع به فواید پاکی محیط زیست چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

فصل ششم

چهار سمت

اهداف فصل:

- با چهار سمت اصلی آشنا شوند.
- چهار سمت اصلی و فرعی را فرق کرده بتوانند.
- نقشه و چهار سمت نقشه را تشریح کرده بتوانند.
- حدود اربعه افغانستان را در نقشه نشان داده بتوانند.

درس بیست و پنجم

چهار سمت اصلی

پرسش‌ها

- به نظر شما، تصویر زیر چه را نشان می‌دهد؟
- چه فکر می‌کنید، در وطن ما قبله به کدام سمت واقع است؟

آفتاب همه روزه از یک سمت طلوع و به سمت دیگر غروب میکند. انسان‌ها در گذشته برای شناخت سمت‌ها از طلوع و غروب آفتاب استفاده می‌کردند.

شمال

سمت آفتاب برآمد را به نام شرق، سمت آفتاب نشست را غرب می‌گویند. هرگاه ما رو به طرف آفتاب نشست طوری ایستاده شویم که پشت ما به طرف شرق یا آفتاب برآمد باشد، در این صورت به طرف دست راست ما شمال و به طرف دست چپ ما جنوب می‌باشد. در تصویر صفحه گذشته سمت شمال نشان داده شده است، باقی سمت‌ها را خودتان پیدا کنید. چهار سمتی را که نام بردیم، به نام چهار سمت اصلی یاد می‌شوند. چهار سمت را توسط قطب نما و میله مقناطیسی هم تعیین می‌کنند.

یک شاگرد روبه قبله ایستاد شود و چهار سمت اصلی را تمثیل نموده، بیان کند.

- ۱- چهار سمت اصلی را نام بگیرید.
- ۲- انسان‌ها برای شناخت سمت‌ها، از کدام طریقه استفاده می‌کنند؟
- ۳- هرگاه رو به آفتاب برآمد ایستاده شوید، طرف پیش رو، عقب، دست راست و دست چپ شما، کدام سمت‌ها خواهد بود؟

چهار سمت اصلی را در کتابچه‌های خود ترسیم کنید.

چهار سمت فرعی

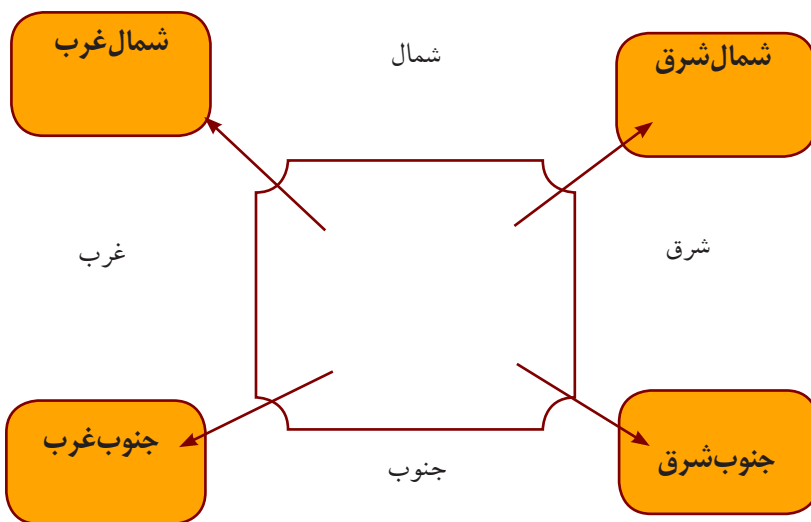
پرسش

- چه فکر می‌کنید چهارکنج اتاق کدام سمت‌ها را نشان می‌دهند؟

چارت سمت اصلی و فرعی

سمت فرعی	سمت اصلی	سمت فرعی
سمت اصلی		سمت اصلی
سمت فرعی	سمت اصلی	سمت فرعی

سمت‌های شرق، غرب، شمال و جنوب را سمت‌های اصلی گویند. سمت فرعی بین دو سمت اصلی قرار دارد؛ یعنی سمتی که بین شمال و شرق موقعیت دارد، به نام شمال شرق، سمتی که بین شمال و غرب موقعیت دارد، به نام شمال غرب سمتی که بین جنوب و شرق واقع است، به نام جنوب شرق و سمتی که بین جنوب و غرب واقع شده، به نام جنوب غرب یاد می‌شود. ما برای پیدا کردن قبله، راه‌ها و جاها از چهار سمت اصلی و فرعی استفاده می‌کنیم.

جاهای خالی جمله‌های زیر را در کتابچه‌های تان تکمیل کنید.
 بین شمال و شرق را سمت فرعی..... می‌گویند.
 بین جنوب و شرق را سمت فرعی..... می‌گویند.
 بین شمال و غرب را سمت فرعی..... می‌گویند.
 بین جنوب و غرب را سمت فرعی..... می‌گویند.

- ۱- چهار سمت فرعی را نام بگیرید.
- ۲- بین شرق و جنوب کدام سمت فرعی قرار دارد؟
- ۳- بین شمال و غرب کدام سمت فرعی قرار دارد؟

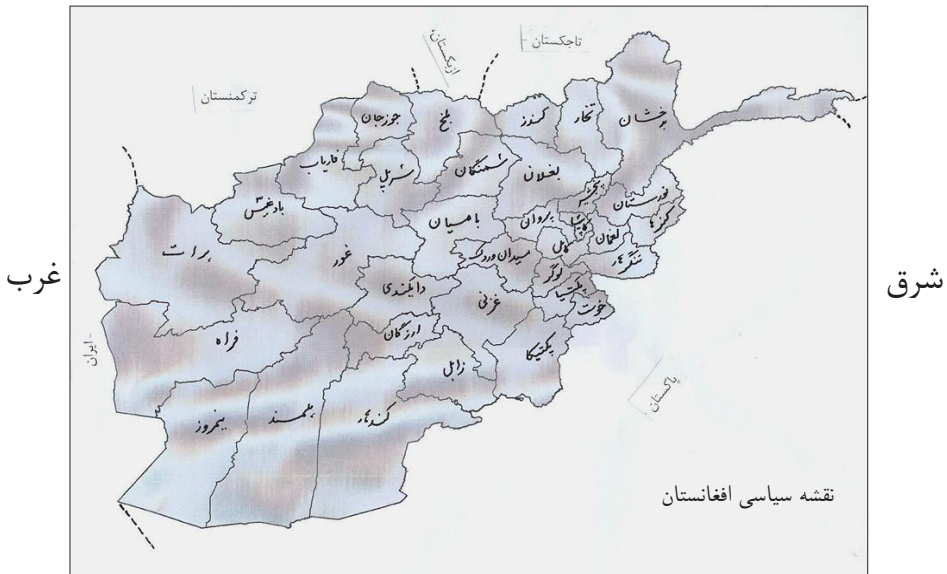
در سمت فرعی منزل شما چه موقعیت دارد؟ در کتابچه‌های خود بنویسید.

نقشه و چهار سمت آن

پرسش

- نقشه را دیده و چهار سمت آن را نشان دهید.

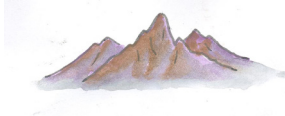
شمال

جنوب

نقشه وسیله‌ی است که توسط آن در مورد سطح زمین، کشورها و مناطق مختلف معلومات به دست می‌آوریم. نقشه جغرافیایی موقعیت خشکه‌ها، بخرها، کوه‌ها، دریاها، جنگل‌ها، شهرها و امثال آن را نشان می‌دهد. نقشه اقسام زیاد دارد؛ مانند: نقشه طبیعی، نقشه سیاسی و غیره. نقشه که کوه‌ها و دریاها در آن نشان داده شده، به نام نقشه طبیعی یاد می‌شود. نقشه‌ی که در آن ولایات، شهرها، پایتخت‌ها، بندرها، سرحدات و کشورها نشان داده شود به نام نقشه سیاسی یاد می‌شود. در نقشه‌ها علایمی را می‌گذارند که هر

کدام آن نشاندهنده پدیده‌های مختلف جغرافیایی اند.

علامت کوه

علامت دریا

علامت شهر

علامت پایتخت

در تمام نقشه‌هایی که در کتاب شما است و یا در دیوار صنف آویخته شده است، سمت شمال طرف بالا، سمت جنوب طرف پایین، سمت شرق طرف دست راست و سمت غرب طرف دست چپ قرار دارد. توسط چهار سمت اصلی و سمت‌های فرعی می‌توانیم حدود اربعه کشورها را نشان دهیم.

فعالیت

در گروه‌ها از روی نقشه جاهای خالی را در کتابچه‌های خود با کلمه‌های مناسب تکمیل نمایید:

در غرب افغانستان ( ) موقعیت دارد. در شمال افغانستان جمهوری‌های ( )، ( ) و ( ) واقع اند. جمهوری مردم چین به سمت ( ) وطن ما واقع است.

پاسخ دهید

- ۱- هر نقشه چند سمت دارد؟ نام بگیرید.
- ۲- سمت‌ها را چگونه بالای نقشه پیدا می‌کنید؟
- ۳- سمت‌های اصلی و فرعی را در روی نقشه نشان دهید.

کارخانه گی

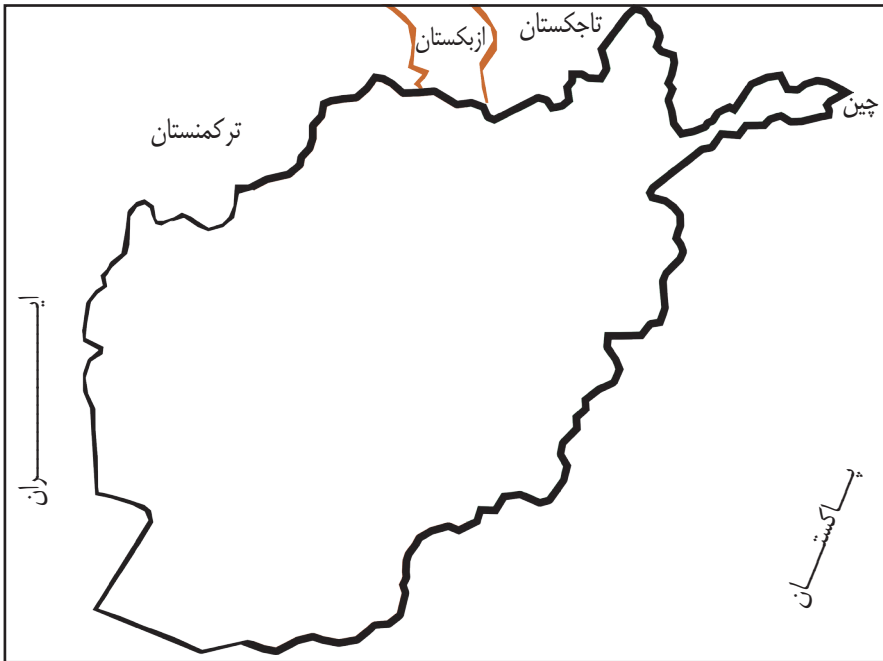

چهار سمت افغانستان را از روی نقشه در کتابچه‌های خود بنویسید.

حدود اربعه افغانستان

پرسش

- چه فکر می‌کنید، در چهار سمت افغانستان، کدام کشورها قرار دارند؟

وطن ما افغانستان در جنوب قاره آسیا موقعیت دارد، کشور ما به بحر راه نداشته؛ چهار طرف آن خشکه می‌باشد. همسایه‌های شمالی وطن ما جمهوری‌های تاجکستان، ازبکستان و ترکمنستان و همسایه غربی آن جمهوری اسلامی ایران است. سرحدات شرقی و جنوبی کشور ما، با

جمهوری اسلامی پاکستان به واسطه خط تحمیلی دیورند نشانی شده که مردم افغانستان آن را به رسمیت نشناخته اند. در گوشه شمال شرقی، کشور ما با جمهوری چین هم سرحد است. وطن ما از نظر موقعیت در قاره آسیا اهمیت خاصی دارد و مانند پلی است که کشورهای آسیای مرکزی را با آسیای جنوبی ارتباط می دهد.

- کشورهای ستون راست را با سمت ستون چپ در کتابچه های خود ربط دهید.

۱- جمهوری ازبکستان	۱- در شمال شرق کشور ما واقع است.
۲- جمهوری اسلامی ایران	۲- در شمال افغانستان واقع است
۳- جمهوری مردم چین	۳- در غرب کشور ما واقع است

۱- افغانستان، در کدام قسمت قاره آسیا واقع است؟

الف) شمال

ب) شرق

ج) جنوب

۲- کشورهای همسایه افغانستان را نام بگیرید؟

۳- کشور چین در کدام سمت کشور ما قرار دارد؟

نقشه افغانستان را در کتابچه های خود رسم کرده، موقعیت کشورهای همسایه آن را تعیین کنید.

فصل هشتم

تقسیمات اداری کشور ما

اهداف فصل

- تقسیمات اداری افغانستان را بدانند.
- در بارهٔ دین، زبان و نفوس افغانستان معلومات حاصل نمایند.
- کوه‌های مشهور کشور را نام گرفته بتوانند.
- دریا‌های مشهور وطن را در نقشه نشان داده بتوانند.

درس بیست و نهم

تقسیمات اداری کشور ما

پرسش: گاهی فکر کرده اید که افغانستان دارای چند ولایت است؟

کشور عزیز ما، افغانستان از لحاظ اداری به (۳۴) ولایت تقسیم شده است. هر ولایت توسط والی اداره می‌شود. والی زمامدار ولایت بوده و کارهای دولتی زیر نظر او اجرا می‌شود. هر ولایت به ولسوالی‌ها تقسیم شده است.

ولسوالی‌ها توسط ولسوال‌ها اداره می‌شود. ولایت‌های مشهور کشور ما، عبارت اند از: کابل، هرات، کندهار، بلخ، کندز، ننگرهار، غزنی، هلمند و غیره. بزرگترین شهر کشور ما شهر کابل است که پایتخت و وطن عزیز ما افغانستان می‌باشد. ریاست جمهوری، شورای ملی، ستره محکمه، وزارت خانه‌ها و مراکز مهم علمی و فرهنگی بزرگ در پایتخت موقعیت دارد.

به پنج گروه تقسیم شوید، هر گروه ولایت‌های سمت شمال، جنوب، شرق، غرب و مرکزی را نام گرفته و روی نقشه نشان دهید.

- ۱- افغانستان دارای چند ولایت است؟
- ۲- ولایت‌ها توسط، کی اداره می‌شود؟
- ۳- پایتخت افغانستان چه نام دارد؟ روی نقشه نشان دهید.

نقشه افغانستان را رسم کرده، ولایت‌های کابل، کندهار، مزار شریف، هرات، ننگرهار، پکتیا و ولایتی را که شما در آن زنده گی دارید نشانی کنید.

دین، زبان و نفوس افغانستان

پرسش‌ها

- در تصویرهای زیر چه می‌بینید؟
- به نظر شما، مردم افغانستان با کدام زبان‌ها سخن می‌گویند؟

دین مردم افغانستان اسلام است. دین مقدس اسلام در زمان خلیفه سوم مسلمانان حضرت عثمان (رضی الله عنه) به افغانستان رسید و مردم ما، با آن مشرف شدند. تعداد محدود سک‌ها و هندوها نیز جزء نفوس کشور ما می‌باشند. در افغانستان بیشتر از (۳۰) زبان وجود دارد که مردم در نقاط مختلف کشورها با آن‌ها تکلم می‌کنند. از آن جمله زبان‌های پشتو و دری زبان‌های رسمی کشور بوده و زبان‌های ازبکی، ترکمنی، پشه‌یی، بلوچی، نورستانی، پامیری و گجری هم در جاهایی که اکثریت مردم به آن تکلم می‌کنند به حیث زبان رسمی سوم شناخته می‌شوند.

نفوس افغانستان در حدود (۳۰) میلیون نفر تخمین گردیده است.
مردم افغانستان مسلمان و باهم برادر و برابر اند.

در گروه‌ها راجع به دین و زبان‌های مردم افغانستان صحبت کنید.

- ۱- برخی از زبان‌های کشور ما را نام بگیرید؟
- ۲- مردم کشور عزیز ما چی وقت به دین مبین اسلام مشرف شدند؟
- ۳- در مورد نفوس افغانستان، چه می‌دانید؟

در مورد دین و زبان‌های مردم افغانستان چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

کوه‌های افغانستان

پرسش

- چه فکر می‌کنید، موجودیت کوه‌ها چه اهمیت دارد؟

افغانستان کشور کوهستانی است که حدود $\frac{1}{3}$ حصه مساحت آن را کوه‌ها تشکیل می‌دهد. بیشتر این کوه‌ها در مناطق مرکزی، شرق و شمال شرق کشور واقع شده‌اند. آب و هوا در این مناطق سرد بوده بیشتر اوقات در آنجاها برف می‌بارد. کوه‌های مشهور وطن ما عبارت‌اند از: سلسله کوه‌های هندوکش، کوه بابا، سپین غر، سیاه کوه و سفید کوه می‌باشد.

ما نباید در مناطق کوهستانی که خطر لغزش کوه، زمین، برف کوچ‌ها و سیلاب‌ها

وجود داشته باشد محل سکونت انتخاب کنیم و در مناطق خطر درخت غرس
نماییم.

- در گروه‌ها راجع به اهمیت کوه‌ها باهم بحث نمایید.

- ۱- موجودیت کوه‌ها در یک منطقه چه اهمیت دارد؟
- ۲- موجودیت برف در کوه سبب چه می‌شود؟
- ۳- چندم حصه کشور ما را کوه‌ها تشکیل داده‌اند؟

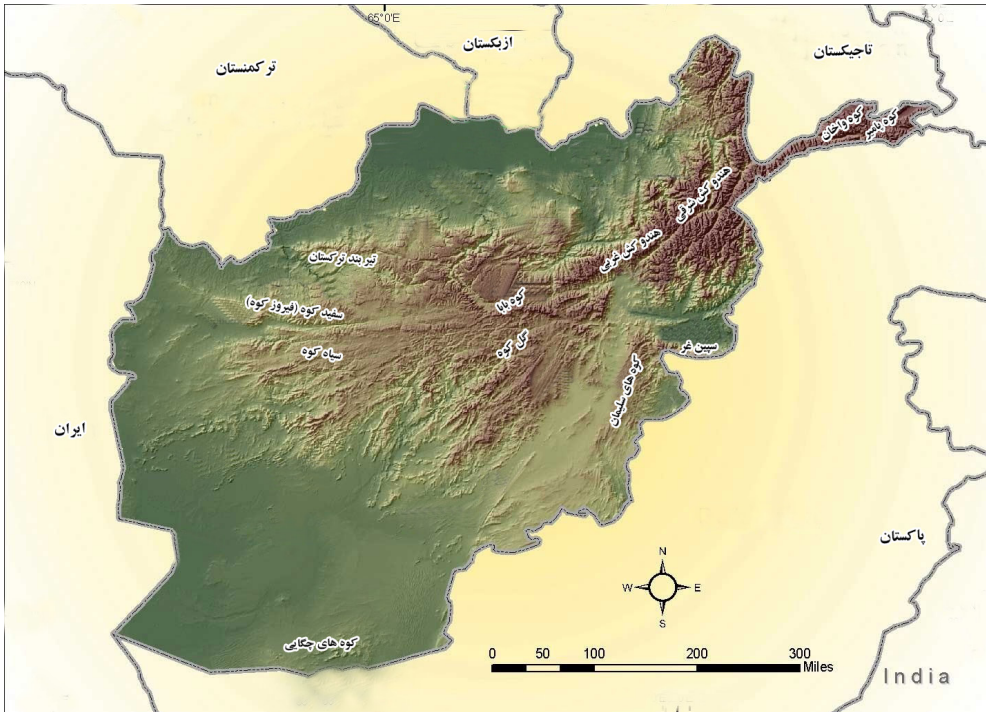

راجع به اهمیت کوه‌ها چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

کوه‌های مشهور افغانستان

پرسش

• به نظر شما کدام کوه‌های افغانستان مشهور است؟

سلسله کوه هندوکش

این کوه از جمله مشهورترین و بزرگ‌ترین کوه‌های کشور ما به شمار می‌رود که از سمت شمال شرق به سمت جنوب غرب افغانستان امتداد دارد و به دو قسمت هندوکش شرقی و غربی تقسیم شده است. شاهراه سالنگ که مناطق شمال کشور را به جنوب وصل می‌کند، از بین همین سلسله کوه‌ها می‌گذرد.

کوه بابا

این کوه در مناطق مرکزی وطن ما قرار دارد و از شرق به غرب امتداد یافته است. دامنه‌های کوه بابا دارای چراگاه‌های زیادی است که منبع غذایی خوب برای حیوانات و جای مناسب برای پرورش آن‌ها می‌باشد.

سپین غر

این سلسله کوه در شرق افغانستان واقع شده که از شرق به غرب امتداد دارد. دامنه‌های شمالی و جنوبی آن پوشیده از جنگل‌های انبوه و وسیع است. غیر از کوه‌های یادشده، افغانستان دارای کوه‌های مشهور دیگری نیز است، که عبارت اند از: فیروز کوه، سیاه کوه، کوه سلیمان، تیربند ترکستان و غیره می‌باشد. افغانستان با داشتن کوه‌های سر به فلک و طبیعت زیبا در جهان مشهور است.

- کوه‌های مشهور افغانستان را نام گرفته در نقشه نشان دهید.

- ۱- سلسله کوه‌های هندوکش در کدام قسمت افغانستان موقعیت داشته و کدام شاهراه معروف از آن می‌گذرد؟
- ۲- کوه بابا در کجا واقع شده و از کدام لحاظ اهمیت دارد؟
- ۳- کوه سپین غر از کدام لحاظ اهمیت دارد.

نام کوه‌های منطقه خویس را در کتابچه‌های خود بنویسید.

دریاهای افغانستان

پرسش

- چه فکر می‌کنید، دریاها چگونه به وجود می‌آیند؟

افغانستان نظر به موقعیت جغرافیایی که دور از بحرها واقع شده است، در آن بارنده‌گی بیشتر در موسم زمستان و اوایل بهار صورت می‌گیرد. ذخیره‌های برف در مناطق کوهستانی و مرتفع وطن منبع بزرگ آب را در طول سال به ویژه در فصل بهار و تابستان تشکیل داده و دریاها را به وجود می‌آورد. از همین جهت است که آب دریاهای وطن ما در فصل بهار بیشتر است. دریاهای مشهور وطن ما عبارتند از: دریای آمو، هلمند، کابل، هریرود،

مرغاب، کنر و غیره.

از آب دریا‌های کشور برای زراعت، تولید برق، ساختن آسیاب‌های آبی، ماهی‌گیری و غیره استفاده می‌شود. از آب فراوان کشور ما امکان استفاده بیشتر برای آبیاری دشت‌ها، اعمار بندهای برق، پروژه‌های پرورش ماهی و سرسبزی محیط زیست وجود دارد.

قابل یادآوری است که در جای سیل بر نباید محل سکونت را انتخاب کنیم و در هنگام سیلاب‌ها باید خود را به مناطق محفوظ برسانیم.

در گروه‌ها راجع به اهمیت دریا‌های کشور با هم بحث کنید.

جملات زیر را تکمیل کنید:

- دریاها در تامین آب مورد نیاز بشر..... دارند.
- از دریاها علاوه بر استفاده از آب آن در موارد..... استفاده می‌شود.

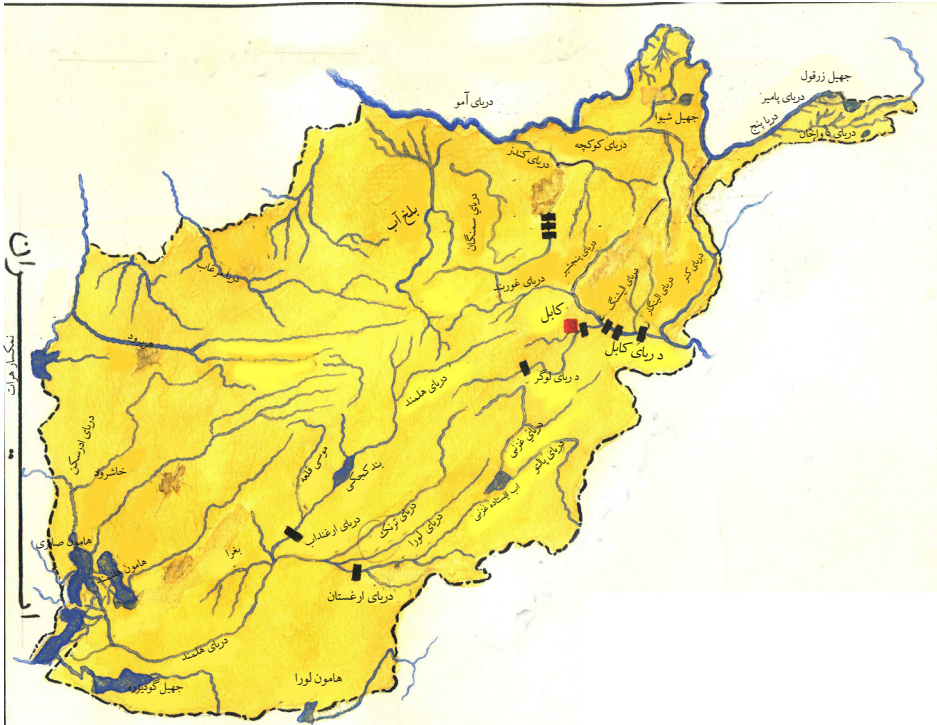

در باره اهمیت دریاها چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

دریاهای مشهور افغانستان

پرسش

- به نظر شما، از آب دریاهای کشور ما استفاده درست صورت گرفته است؟

دریای آمو

از منطقه پامیر خرد (جهیل زرقول) سرچشمه گرفته از سرحدات افغانستان می‌گذرد و به جهیل ارال می‌ریزد. این دریا سرحد مشترک بین افغانستان، جمهوری‌های تاجکستان، ازبکستان و قسمتی از ترکمنستان را تشکیل می‌دهد. دریای کوکچه و کندز از معاونین آن به شمار می‌رود. دریای هلمند: دریای هلمند از جمله بزرگترین و طویل‌ترین دریاهای وطن

ما است که از قسمت غربی کوه پغمان سرچشمه می‌گیرد. بند کجکی در بالای این دریا اعمار گردیده که هزاران جریب زمین را آبیاری کرده، بالآخره به هامون هلمند می‌ریزد. دریای ارغنداب بزرگترین معاون آن می‌باشد. هریرود: از غرب کوه بابا سرچشمه می‌گیرد که از شرق به غرب جریان دارد این دریا بعد از آبیاری زمین‌های زراعتی ولایت هرات، سرحد طبیعی بین افغانستان و ایران را تشکیل می‌دهد.

دریای کابل: از کوتل اونی کوه پغمان سرچشمه گرفته، از غرب به طرف شرق جریان دارد. بعد از عبور از شهر کابل، دریای‌های لوگر، پنجشیر، لغمان (الیشنگ، الینگار) و دریای کنر با آن یکجا شده، در منطقهٔ اتک به دریای سند می‌ریزد. در مسیر این دریا بندهای برق ماهیپر، نغلو، سروبی و درونته اعمار گردیده است که از آب آن جهت آبیاری و از برق آن در کابل، ننگرهار و لغمان استفاده می‌شود.

در گروه‌ها راجع به یکی از دریا‌های مشهور افغانستان از روی نقشه باهم بحث کنید.

- ۱- دریای هلمند از کدام کوه سرچشمه گرفته و به کجا می‌ریزد؟
- ۲- دریای آمو از کجا سرچشمه گرفته و به کجا می‌ریزد؟
- ۳- بندهایی را که روی دریای کابل اعمار شده نام بگیرید.

نام دریا‌های ولایت خود را در کتابچه‌های خود بنویسید و بگویید که در کدام فصل سال دارای آب زیاد می‌باشد.

اهداف فصل

- با قاره‌های جهان آشنا شوند.
- قاره‌های آسیا و اروپا را بشناسند.
- قاره‌های آسیا و آمریکا را در نقشه نشان داده بتوانند.
- قاره استرالیا و اروپا را نظر به اقلیم تفکیک کرده بتوانند.
- نزدیکترین کشورها به بحر هند را در نقشه نشان داده بتوانند.
- علاقه‌مندی شان به درس‌های این فصل بیشتر شود.

درس سی و پنجم

قاره‌ها

پرسش: به نظر شما، قاره یا براعظم چه را می‌گویند؟

قسمت‌های بیشتر کره زمین را آب و کمتر آن را خشکه تشکیل می‌دهد. خشکه‌های بزرگ به نام قاره (براعظم) یاد می‌شوند که تعداد آن‌ها در روی زمین به شش قاره می‌رسد. هر قاره دارای کشورهای کوچک و بزرگ است. قاره‌ها عبارتند از: آسیا، آفریقا، آمریکا، اروپا، استرالیا و اقیانوسیه و انتارکتیکا

می‌باشد. به غیر از قارهٔ انتارکتیکا که بسیار سرد و یخ‌بندان است، بقیهٔ قاره‌های جهان قابل سکونت و محل زنده‌گی انسان‌ها می‌باشد.
کشور عزیز ما افغانستان با فرهنگ و تمدن چندین هزار سالهٔ خود در جنوب قارهٔ آسیا موقعیت دارد.

در گروه‌ها با استفاده از نقشه، موقعیت قاره‌های جهان را نشان دهید.

جواب صحیح را انتخاب کنید:

۱- کشور ما، در کدام قاره واقع شده است:

الف) امریکا   ب) آسیا   ج) افریقا   د) اروپا

۲- انسان‌ها در کدام قاره به شکل عادی زنده‌گی کرده نمی‌توانند؟

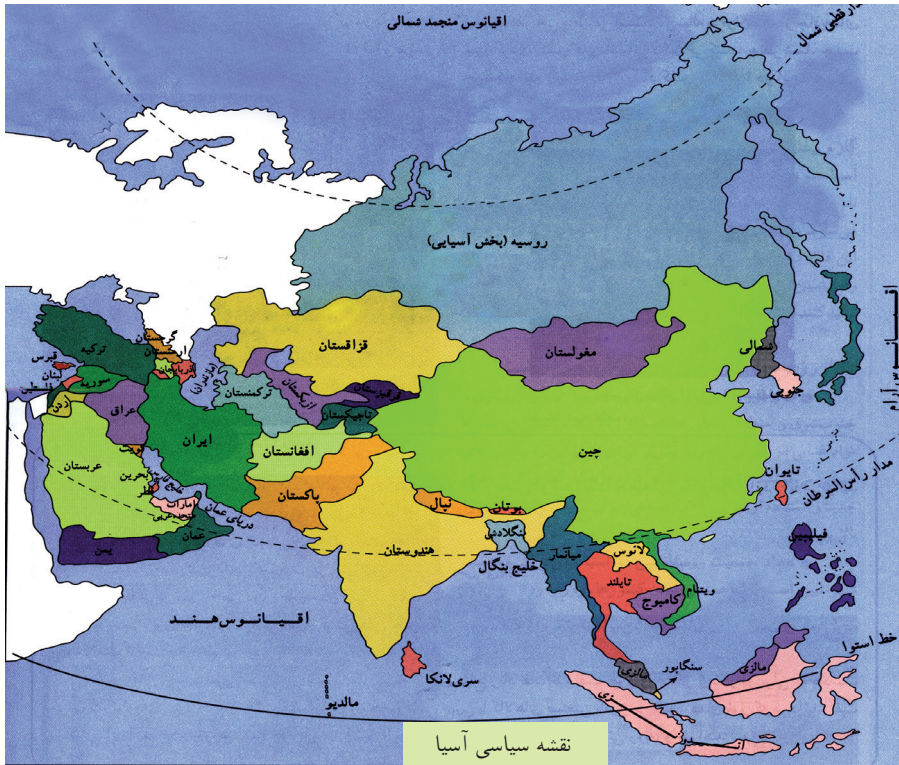

با استفاده از نقشهٔ موجود در کتاب درسی، نام‌های شش قارهٔ جهان را به ترتیب از بزرگ به کوچک در کتابچه‌های خود بنویسید.

قاره آسیا

پرسش

• چه فکر می‌کنید، بزرگترین و پرجمعیت‌ترین قاره جهان کدام است؟

قاره آسیا از نظر مساحت و نفوس بزرگترین قاره جهان است. قاره آسیا از شمال به بحر منجمد شمالی، از شرق به بحرالکاهل، از جنوب به بحر هند و از غرب به قاره اروپا محدود گردیده است. قاره آسیا از سه طرف به آب و از یک طرف به خشکه راه دارد. آب و هوای آن در نواحی مختلف از هم فرق می‌کند؛ مثال: مناطقی که به قطب شمال نزدیک است، آب و هوای آن سرد و مناطق جنوبی دارای اقلیم گرم و بقیه مناطق آب و هوای معتدل دارد.

بلندترین کوه‌های جهان، یعنی همالیا در این قاره موقعیت دارد و مشهورترین دریا‌های آن آمو، گنگا و سند می‌باشد.

قاره آسیا، مهد تمدن‌های بشری است. پر نفوس‌ترین کشورهای جهان (چین و هند) در این قاره موقعیت دارند و مردمان این قاره دارای نژادها، زبان‌ها و ادیان مختلف می‌باشند. تعداد زیادی مسلمان‌ها در قاره آسیا زنده‌گی می‌کنند.

در قاره آسیا ۴۶ کشور مستقل وجود دارد؛ مانند: افغانستان، عربستان سعودی، هند، ایران، جاپان، چین، پاکستان، ترکیه، روسیه و غیره. شهرهای مقدس مسلمانان؛ یعنی مکه معظمه، مدینه منوره و بیت المقدس در این قاره موقعیت دارند.

در گروه‌ها راجع به قاره آسیا بحث نمایید.

- به نقشه جهان دقت کنید و جاهای خالی زیر را در کتابچه‌های خود تکمیل نمایید:
- ۱- قاره آسیا از سمت جنوب به بحر..... و از سمت شرق به بحر..... و از طرف شمال به..... و از طرف غرب..... محدود گردیده است.
  - ۲- چند کشور قاره آسیا را نام ببرید؟
  - ۳- در قاره آسیا اقلیم (آب و هوا) چگونه است؟

با استفاده از نقشه کتاب خویش، چند کشور بزرگ آسیایی را در کتابچه‌های خود فهرست نموده، در صنف نام بگیرید.

قاره اروپا

پرسش

• به نظر شما، قاره اروپا در کدام سمت قاره آسیا قرار دارد؟

نقشه سیاسی کشورهای قاره اروپا

اروپا متصل قاره آسیا است، از همین جهت بعضی از جغرافیه دانان هر دو قاره را به نام یوریشیا یاد می کنند.

اروپا از شمال به بحر منجمد شمالی، از شرق به قاره آسیا، از جنوب به بحیره مدیترانه، از غرب به بحر اطلس محدود گردیده است.

اکثر نواحی قاره اروپا در منطقه معتدله قرار گرفته، بیشتر قسمت های

آن دارای آب و هوای مساعد می‌باشد.
 کوه‌های آلپ و پیرینه از جمله کوه‌های مشهور اروپا است. در میان این کوه‌ها آبشارهای زیبا و دریا‌های پر از آب وجود دارد که بالای آن‌ها بندهای بزرگ احداث شده و از نیروی برق آن در صنعت و از آب آن برای زراعت استفاده می‌شود. دانیوب و والگا دریا‌های مشهور اروپا می‌باشند.
 اروپا قاره کوچکی و پرجمعیت است در این براعظم علم، تکنالوژی و صنعت بیشتر توسعه یافته است.
 در این قاره ۴۴ کشور؛ چون: آلمان، فرانسه، انگلستان، هالند، ایتالیا، یونان اسپانیا و غیره وجود دارد.

در گروه‌ها راجع به قاره اروپا بحث نمایید.

- ۱- بعضی از جغرافیه دانان قاره اروپا و آسیا را به کدام نام یاد می‌کنند؟
- ۲- طرف شرق قاره اروپا، کدام قاره موقعیت دارد؟
- ۳- سه کشور مهم اروپایی را نام بگیرید.

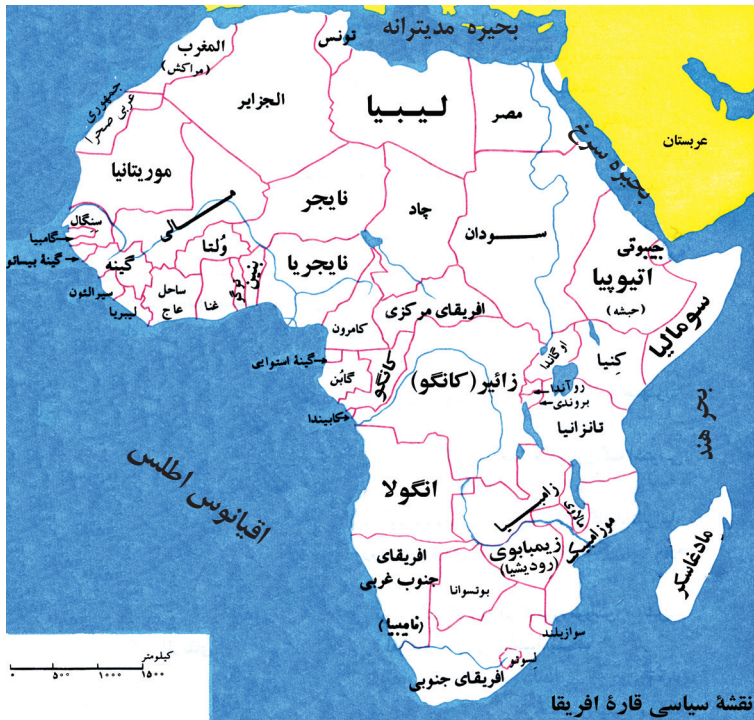

با استفاده از نقشه، نام ده کشور اروپایی را در کتابچه‌های خود بنویسید.

قارهٔ افریقا

پرسش

• چه فکر می‌کنید، قارهٔ افریقا در کدام سمت قارهٔ آسیا قرار دارد؟

قارهٔ افریقا به طرف جنوب غرب براعظم آسیا واقع است. این براعظم از قارهٔ آسیا توسط بحیرهٔ سرخ جدا شده است. به طرف شمال قارهٔ افریقا بحیرهٔ مدیترانه، به طرف شرق آن بخرهند، به طرف غرب آن اقیانوس اطلس و به طرف جنوب آن آب‌های مشترک بحر هند و بحراطلس واقع است. این قاره بعد از قاره‌های آسیا و امریکا بزرگترین مساحت را دارد. بیشترین قسمت‌های آن دارای آب و هوای گرم است. مردمی که در افریقا زنده‌گی

می‌کنند، بیشتر سیاه پوست هستند؛ چون براعظم افریقا در غرب و نزدیکی مکه معظمه موقعیت دارد، از این سبب دین اسلام به بسیار زودی در این قاره انتشار یافت. اکنون تعداد زیاد کشورهای اسلامی در آن قاره وجود دارد. مشهورترین کوه آن کوه اطلس است که در شمال غرب افریقا موقعیت دارد و بزرگترین دریاهاى آن نیل و کانگو می‌باشد؛ همچنین بزرگترین ریگستان جهان به نام صحرای اعظم نیز در این قاره موقعیت دارد. در این قاره ۵۵ کشور مستقل؛ چون: مصر، لیبیا، الجزایر، ایتوپیا، المغرب، نایجریا و غیره وجود دارد.

در گروه‌ها با استفاده از نقشه، کشورهای شمال و شرق افریقا را نام بگیرید.

جملات ذیل را تکمیل کنید:

- ۱- قاره افریقا توسط ( ) از قاره آسیا جدا شده است.
- ۲- به طرف شمال قاره افریقا ( ) واقع است.
- ۳- چند کشور افریقایی را نام بگیرید؟

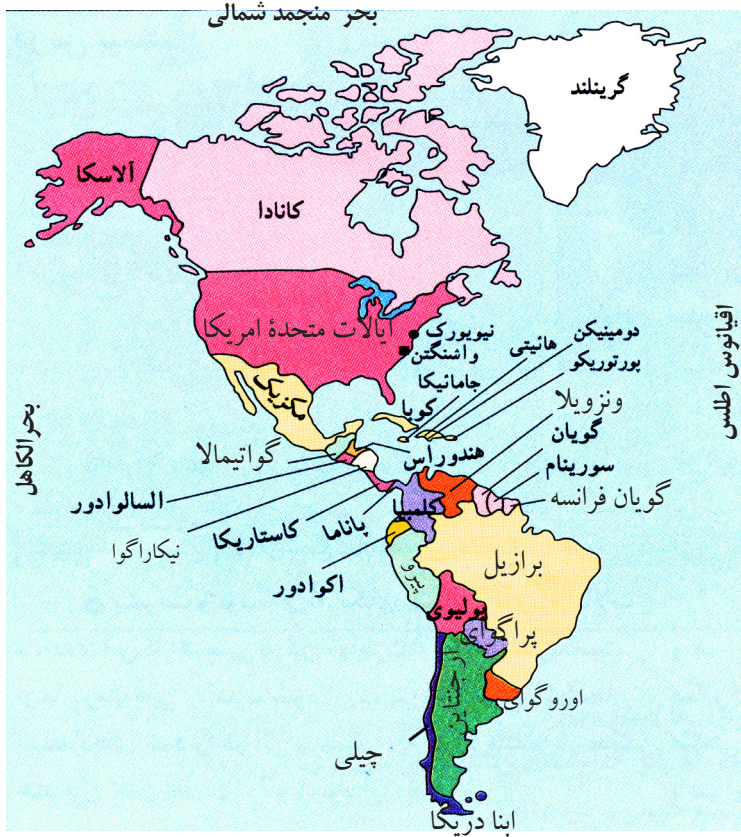

نقشه افریقا را به دقت ببینید، حدود اربعه و موقعیت کشورهای آن را در کتابچه‌های خود بنویسید.

قاره آمریکا

پرسش

• به نظر شما، قاره آمریکا از چند بخش تشکیل شده است؟

قاره آمریکا بعد از آسیا بزرگترین قاره جهان است.

کرسرف کولمب در سال ۱۴۹۲ م. که از طریق بحر در جستجوی هندوستان بود؛ تصادفاً در سواحل براعظم آمریکا رسید و قاره آمریکا را کشف نمود. براعظم آمریکا از طرف شرق به بحر اطلس از جانب غرب به بحر الکاهل

آرام) از شمال به بحر منجمد شمالی و از جنوب به آب‌های مشترک بحر اطلس و بحر الکاھل محاط است.

بزرگترین کوه‌ها در امریکای شمالی راکی و در امریکای جنوبی اندیز می‌باشد. مشهورترین دریاهاى قارهٔ امریکا مسی سیپی در امریکای شمالی و امازون در امریکای جنوبی واقع است.

این قاره به سه حصهٔ شمالی، مرکزی و جنوبی تقسیم شده است که در آن (۳۵) کشور مستقل وجود دارد. در امریکای شمالی دو کشور بزرگ کانادا و ایالات متحده امریکا موقعیت دارند.

مهمترین کشورهای امریکای مرکزی مکسیکو، نیکاراگوا و پانامه است. مهمترین کشورهای امریکای جنوبی برازیل، ارجنتاین، چیلی و پیرو می‌باشند.

در گروه‌ها با استفاده از نقشه حدود اربعهٔ قارهٔ امریکا و بعضی از کشورهای مهم آن را نشان دهید.

- ۱- قارهٔ امریکا توسط کی و در کدام سال کشف شد؟
- ۲- ایالات متحدهٔ امریکا و کانادا، در کدام قسمت قارهٔ امریکا موقعیت دارد؟
- ۳- قارهٔ امریکا به واسطهٔ کدام اقیانوس‌ها، از قاره‌های آسیا، اروپا و افریقا جدا شده است؟

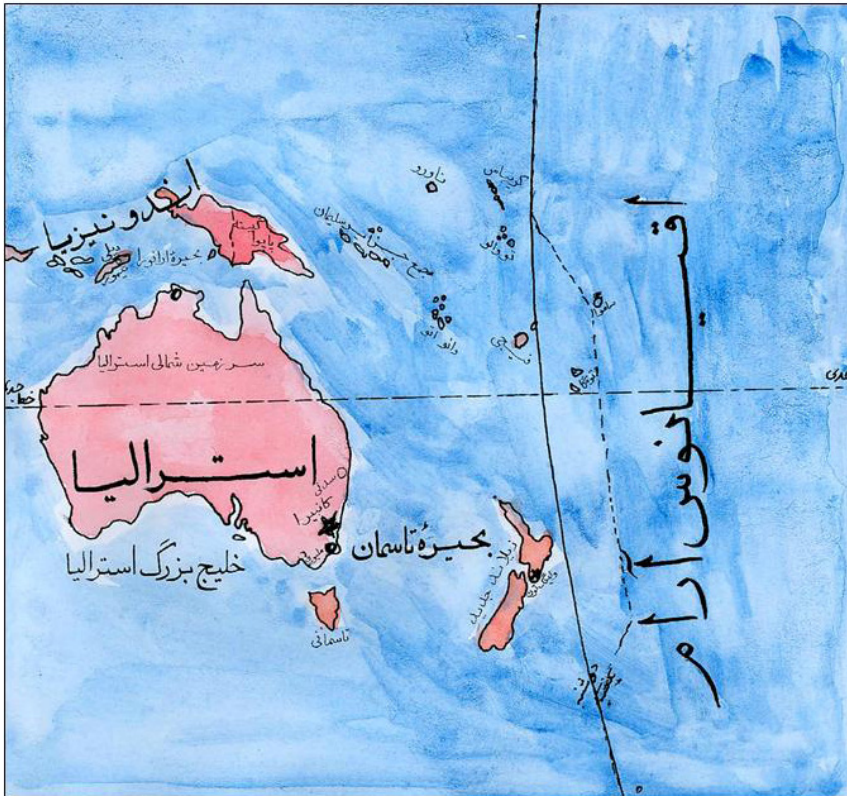
با استفاده از نقشهٔ موجود در کتاب، نام چند کشور امریکایی را بنویسید.

قاره آسترالیا و

اقیانوسیه

پرسش

- به نظر شما، قاره آسترالیا و اقیانوسیه، در کدام سمت قاره آسیا قرار دارد؟

براعظم آسترالیا و اقیانوسیه از یک جزیره بزرگ و چندین جزایر کوچک تشکیل شده است. قاره آسترالیا و اقیانوسیه از چهار طرف توسط آب احاطه شده است. به طرف غرب آن بحر هند، به طرف شرق آن بحرالکاهل و به طرف شمال و جنوب آن آبهای مشترک بحر هند و بحر آرام موقعیت

دارد. نزدیکترین کشور به این قاره از طرف شمال غرب جمهوری اسلامی اندونیزیا می‌باشد.

آسترالیا که بزرگترین جزیره اقیانوسیه است، یک کشور مستقل می‌باشد. تمام کشورهای این قاره به شکل جزیره در بین بحر موقیعت دارند. مهمترین کشورهای قاره آسترالیا و اقیانوسیه کشورهای آسترالیا، فیجی، زیلانده جدید و غیره استند. مشهورترین کوه‌های آسترالیا به نام گریته دیوای دینگ و بزرگترین دریا‌های آن به نام دارلینگ و موری می‌باشد.

در گروه‌ها با استفاده از نقشه کتاب، نام کشورهای آسترالیا و اوقیانوسیه را بنویسید.

- ۱- چرا کشورهای این قاره مانند کشورهای قاره‌های دیگر در کنار هم موقیعت ندارند؟
- ۲- دریا‌های مشهور آسترالیا را نام بگیرید.
- ۳- چند کشور مهم این قاره را نام گرفته، در نقشه نشان دهید.

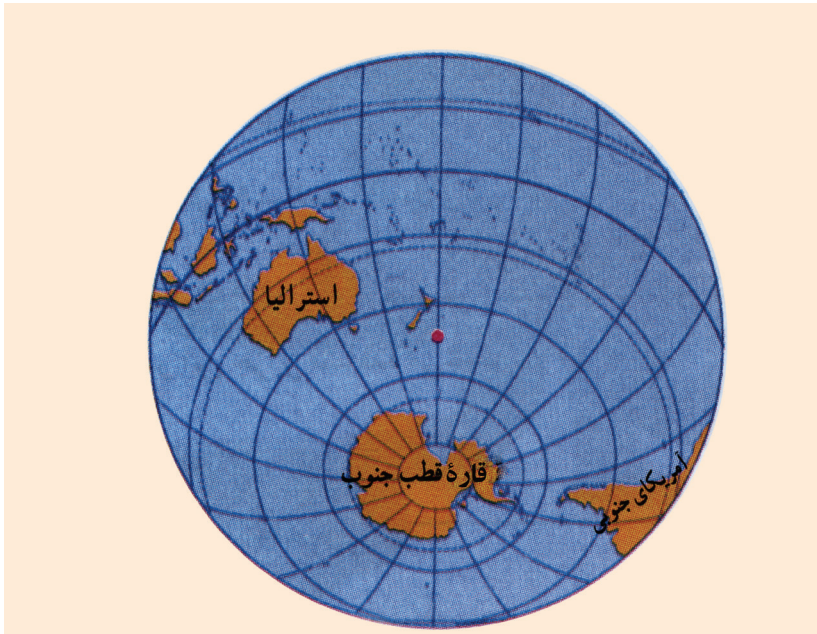

با استفاده از نقشه کتاب، نام کشورهای آسترالیا و اوقیانوسیه را در کتابچه‌های خود بنویسید.

انتارکتیکا (قطب جنوب)

پرسش

• کدام قاره در قطب جنوب موقعیت دارد؟

موقعیت قاره انتارکتیکا در قطب جنوب

انتارکتیکا نشمین خشکه بزرگ روی زمین است که در منطقه قطب جنوب موقعیت دارد. این قاره در بین آبهای مشترک بحر الکاهل، بحر هند و بحر اطلس واقع است.

نزدیکترین کشورها به انتارکتیکا زیلانددید، استرالیا و ارجنتاین می باشد. در این قاره، شش ماه روز و شش ماه شب است. هوای آن بسیار سرد بوده و انسانها به شکل دائمی در آنجا زنده گی نمی توانند.

علماء و دانشمندان در موسم تابستان نیم کره جنوبی به انتارکتیکا، جهت تحقیقات و مطالعات علمی سفر می نمایند.

در گروه‌ها راجع به مفهوم درس با همدیگر بحث کنید.

- ۱- چرا انسان‌ها به شکل دائمی در قطب جنوب یا انتارکتیکا نمی‌توانند زنده‌گی کنند؟
- ۲- انتارکتیکا توسط کدام اقیانوس‌ها احاطه شده است؟ نام بگیرید.
- ۳- کشورهای که به انتارکتیکا نزدیک اند، نام بگیرید.

نقشه انتارکتیکا را در کتابچه‌های خود ترسیم نمایید.

بحرها

پرسش

- به نظر شما، چند بحر در جهان وجود دارد؟

آب شورى که در وسیع‌ترین قسمت‌های فرو رفته‌گی سطح زمین موجود است، بحر نامیده می‌شود. ۲۹ فیصد روی زمین خشکه و ۷۱ فیصد آن آب می‌باشد. زمین پستی‌ها و بلندی‌های زیادی دارد که مناطق فرو رفته آن را آب و مناطق بلند آن را خشکه تشکیل می‌دهد.

چون در بحر مصارف سرک سازی نیست کشتی‌ها به هر سمت می‌توانند رفت و آمد کنند و در یک کشتی اموال چندین موتر انتقال داده می‌شود. از

این سبب کرایهٔ مال‌های تجارتي از راه بحر ارزان است.
آب بحرها شور است در بعضی از کشورها آب بحر را تصفیه نموده و قابل نوشیدن می‌سازند و از آب بحر نمک طعام نیز به دست می‌آید. از عمق بعضی بحرها نفت و گاز استخراج می‌شود و عده‌یی از مردم در کنار بحرها پیشهٔ ماهی‌گیری دارند.

چهار بحر بزرگ یا اقیانوس در جهان وجود دارد که عبارت‌اند از: بحر الکاهل (بحر آرام)، اقیانوس اطلس، بحر هند و بحر منجمد شمالی می‌باشد.

در گروه‌ها راجع به بحرهای بزرگ جهان با همدیگر بحث کنید.

جاهای خالی جمله‌های زیر را پر کنید:

- ۱- ( ) فیصد روی زمین خشکه می‌باشد؟
- ۲- بحرهای جهان ( ) نام دارند؟
- ۳- ( ) فیصد روی زمین را آب پوشانیده است؟

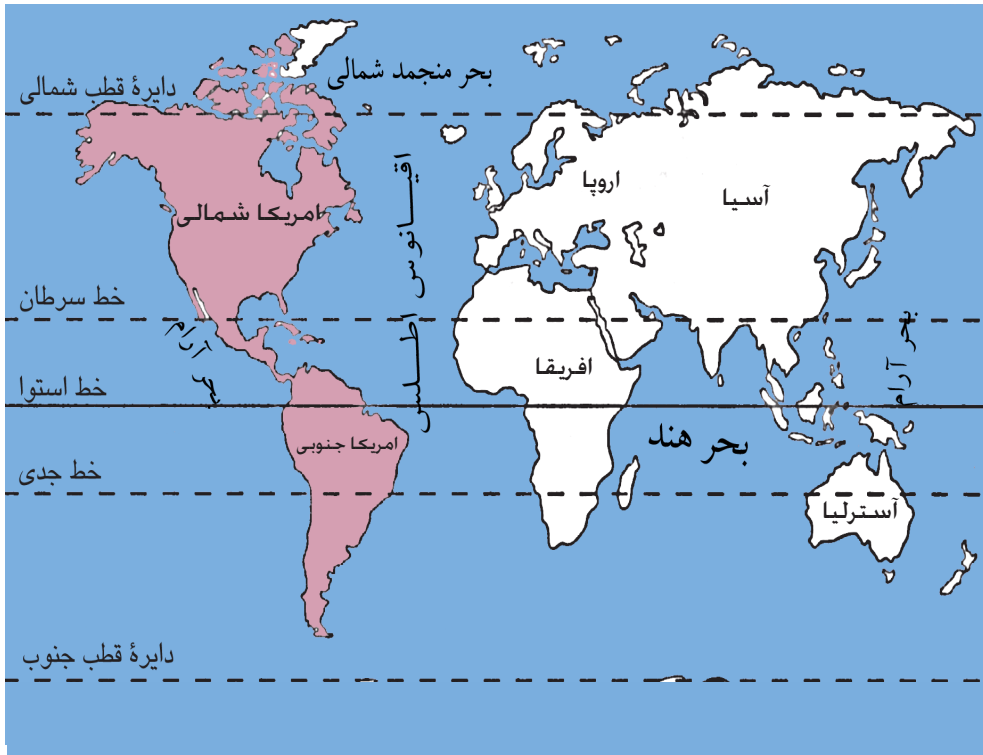

در بارهٔ بحرها چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

بحر الکاهل و اقیانوس اطلس

پرسش

• چه فکر می‌کنید، بحر الکاهل و اقیانوس اطلس، کدام قاره‌ها را از هم جدا می‌کنند؟

بحر الکاهل

بحر الکاهل یا اقیانوس آرام بزرگترین بحر جهان است که در شمال آن آبنای بیرنگ، از طرف جنوب به خشکه انتارکتیکا، از جانب شرق به قاره آمریکا و از طرف غرب به قاره آسیا و استرالیا محاط است و قاره آسیا را از آمریکا جدا می‌سازد.

اقیانوس اطلس

اقیانوس اطلس دومین بحر بزرگ جهان است. این بحر بزرگ از طرف غرب توسط قاره آمریکا و از طرف شرق با قاره اروپا و افریقا احاطه شده است. شمال آن به بحر منجمد شمالی و جنوب آن به قاره انتارکتیکا وصل است. بحر اطلس قاره‌های اروپا و افریقا را از قاره آمریکا جدا ساخته است.

فعالیت

در گروه‌ها با استفاده از نقشه کتاب در مورد بحر الکاهل و اقیانوس اطلس بحث نمایید.

پاسخ دهید

- ۱- بزرگترین بحرهای جهان را به ترتیب نام بگیرید.
- ۲- اقیانوس اطلس کدام قاره‌ها را از هم جدا می‌سازد؟
- ۳- در شمال بحر الکاهل کدام آبنا واقع است؟

کارخانه‌گی

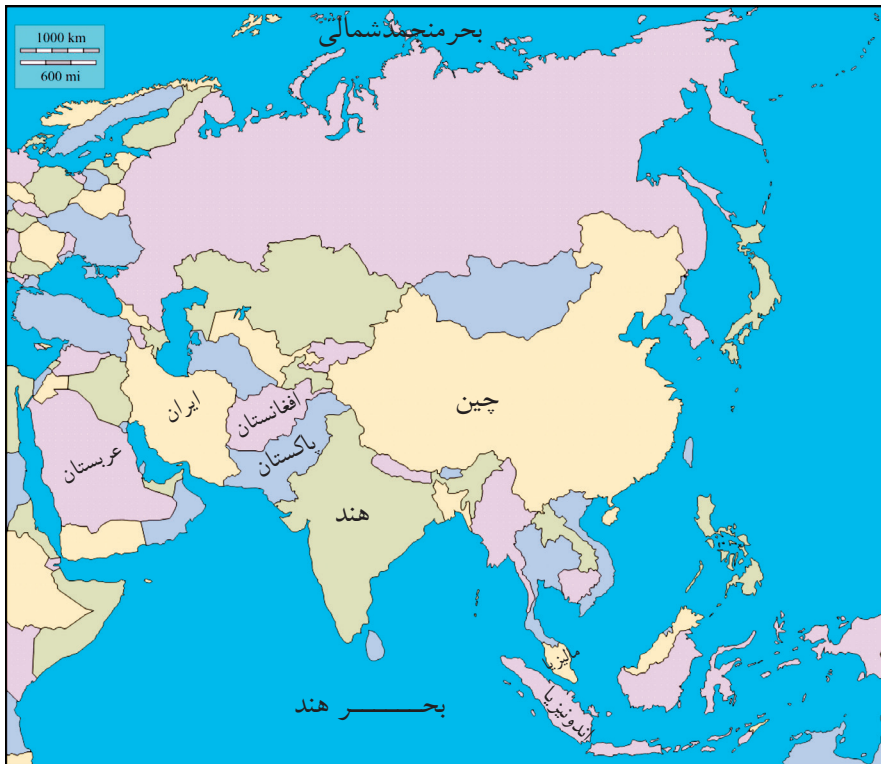
با استفاده از نقشه کتاب، موقعیت بحر الکاهل و اقیانوس اطلس را در کتابچه‌های خود

بنویسید.

بحر هند و بحر منجمد شمالی

پرسش

به فکر شما، نزدیکترین بحر به کشورما کدام است؟

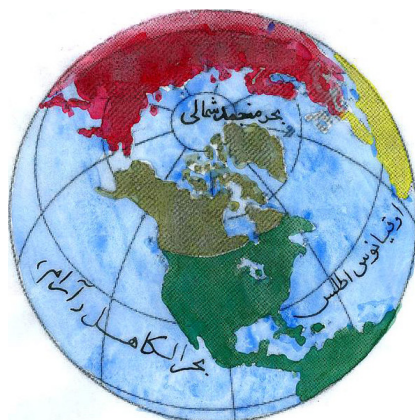

نزدیکترین بحر به افغانستان بحر هند می‌باشد. بحر هند از شمال به بر اعظم آسیا، از جنوب به انتارکتیکا، از غرب به بر اعظم افریقا و از شرق به استرالیا و اوقیانوسیه و بحر الکاهل متصل است.

کشورهای ساحلی بحر هند در بر اعظم آسیا، پاکستان، هند، بنگله دیش و اندونیزیا می‌باشند.

بحر منجمد شمالی کوچکترین بحری است که به طرف شمال بر اعظم‌های

آسیا، اروپا و امریکا در قطب شمال موقعیت دارد. بر خلاف قطب جنوب که خشکه می باشد، بحر منجمد شمالی دائم یخ بسته و منجمد است. کشورهای ساحلی بحر منجمد شمالی روسیه، ناروی و کانادا می باشند.

کشورهای شمال بحر هند و جنوب بحر منجمد شمالی را در نقشه پیدا کرده و به هم صنفان خود نشان دهید.

- ۱- بحر هند در کدام قسمت کره زمین موقعیت دارد؟
- ۲- بحر منجمد شمالی در کدام قسمت کره زمین موقعیت دارد؟
- ۳- چند کشور ساحلی بحر هند را نام بگیرید؟

نام کشورهای ساحلی بحر هند و بحر منجمد شمالی را در کتابچه های خود بنویسید.

فصل نهم

کره زمین

اهداف فصل

- با زمین و شکل آن آشنا شوند.
- خط استوا و موقعیت آن را بدانند.
- مفهوم طول البلد و عرض البلد را فهمیده، آن‌ها را از هم فرق کرده بتوانند.
- حرکات وضعی و انتقالی زمین را تشریح کرده بتوانند.
- علاقه‌مندی شان به دروس این فصل بیشتر شود.

درس چهل و پنجم

زمین و شکل آن

پرسش: به نظر شما، زمینی که ما بالای آن زنده‌گی می‌کنیم، چه شکل دارد؟

زمینی که ما روی آن زنده‌گی می‌کنیم، تقریباً شکل کروی دارد. در ابتدا انسان‌ها فکر می‌کردند که زمین هموار است. هندیان قدیم زمین را به شکل صفحه‌یی می‌دانستند که بر پشت فیل قرار دارد.

بابلی‌ها زمین را مسطح فرض می‌کردند.

برای اولین بار دانشمندی به نام فیثاغورث به کروی بودن زمین پی برد. امروز در اثر پیشرفت علوم به اثبات رسیده که زمین تقریباً کروی است و به قدرت خداوند (جَلَّ جَلَالُهُ) در فضا معلق قرار دارد.

در گروه‌ها روی کرهٔ جغرافیایی زمین، قاره‌ها و بحرهای جهان را نشان دهید.

جمله‌های زیر را در کتابچه‌هایتان تکمیل کنید:

- ۱- شکل زمین تقریباً..... است.
- ۲- برای اولین بار دانشمندی به نام ..... به کروی بودن زمین پی برد.
- ۳- کرهٔ زمین در کجا موقعیت دارد؟

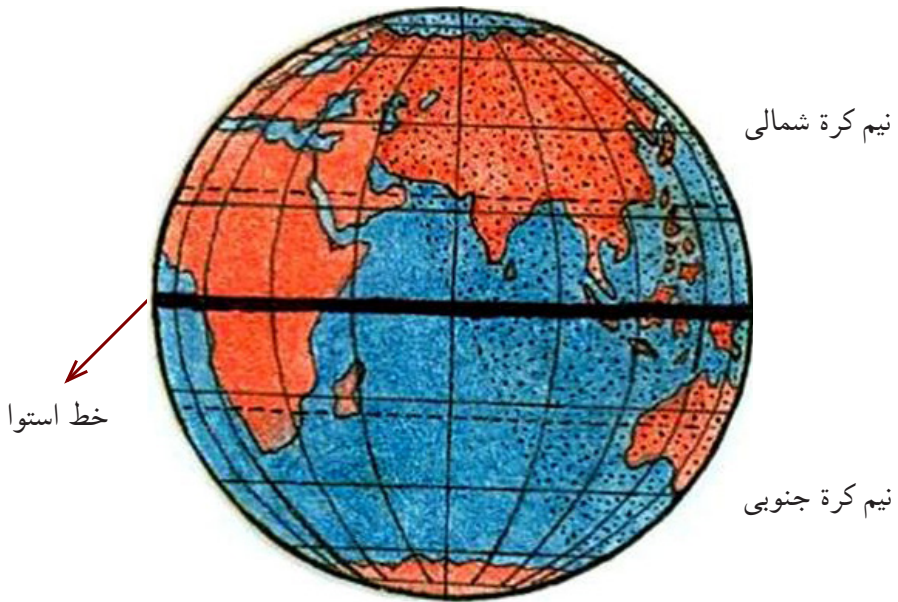

شکل کرهٔ زمین را در کتابچه‌های خود ترسیم کنید.

خط استوا

پرسش

- به تصویر نگاه کنید، خط استوا بر روی کره زمین چه را نشان می‌دهد؟

استوا یک خط فرضی است که کره زمین را به دو نیم کره شمالی و جنوبی تقسیم می‌کند. از خط استوا تا قطب شمال نیم کره شمالی و از این خط تا قطب جنوب به نام نیم کره جنوبی یاد می‌شود.

شعاع آفتاب در سال دو مرتبه در اول حمل و در اول میزان بالای خط استوا به طور عمود می‌تابد که از اثر آن ساعات شب و روز مساوی می‌شود، یعنی ۱۲ ساعت روز و ۱۲ ساعت شب می‌باشد. خط استوا را صفر درجه عرض البلد هم می‌گویند.

به صورت گروهی پیش روی صنف یا در صحن مکتب، یک دایره را تشکیل دهید؛ در داخل دایره چند نفر خط استوا را تمثیل کنند و نیم کره شمالی و جنوبی را مشخص کنید.

جمله‌های زیر را در کتابچه‌های خود تکمیل کنید:

- ۱- خط فرضی که کره زمین را به دو حصه مساوی شمالی و جنوبی تقسیم می‌کند ..... نامیده می‌شود.
- ۲- قسمت‌های شمال خط استوا به نام ..... یاد می‌شود.
- ۳- قسمت‌های جنوب خط استوا به نام ..... یاد می‌شود.

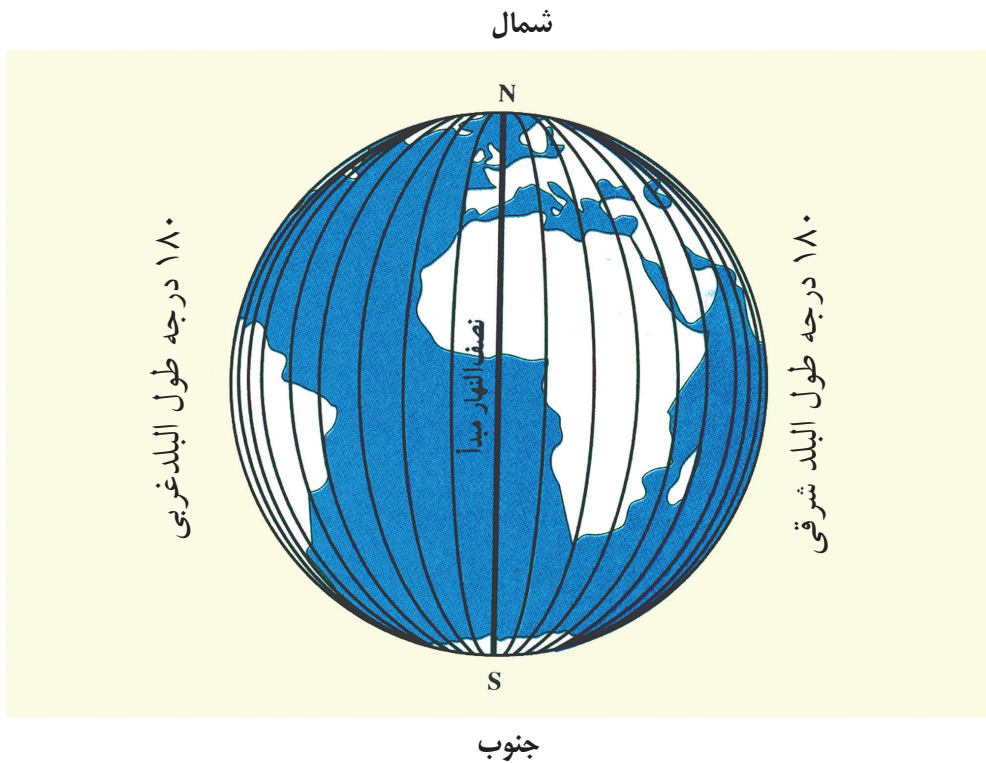

از روی تصویر کتاب کره زمین را رسم نموده، خط استوا را به رنگ مختلف نشان دهید.

طول البلدھا

پرسش

- چه فکر می‌کنید، مبدأ طول البلد از کجا می‌گذرد؟

کره زمین به وسیله یک خط فرضی به نام طول البلد، به دو نیم کره شرقی و غربی تقسیم می‌شود. طول البلدھا از قطب شمال شروع شده بالای خط استوا به طور عمودی و تا قطب جنوب امتداد دارند. مبدأ آن‌ها از صفر درجه طول البلد گرینویچ شهر لندن شروع شده (۱۸۰) درجه به طرف شرق و ۱۸۰ درجه به

طرف غرب قرار دارد، که جمعاً (۳۶۰) درجه طول البلد می‌شود. از روی خطوط فرضی طول البلد‌ها وقت و موقعیت مناطق و کشورها را تعیین کرده می‌توانیم.

در گروه‌ها با استفاده از نقشه، مبدأ طول البلد را نشان دهید.

جمله‌های زیر را در کتابچه‌های خود تکمیل کنید:

- ۱- خط فرضی که قطب شمال و قطب جنوب را باهم وصل می‌کند ( ) یاد می‌شود.
- ۲- بر روی کره زمین به تعداد ( ) طول البلد‌ها رسم شده می‌تواند.
- ۳- مبدأ طول البلد از کجا شروع می‌شود؟

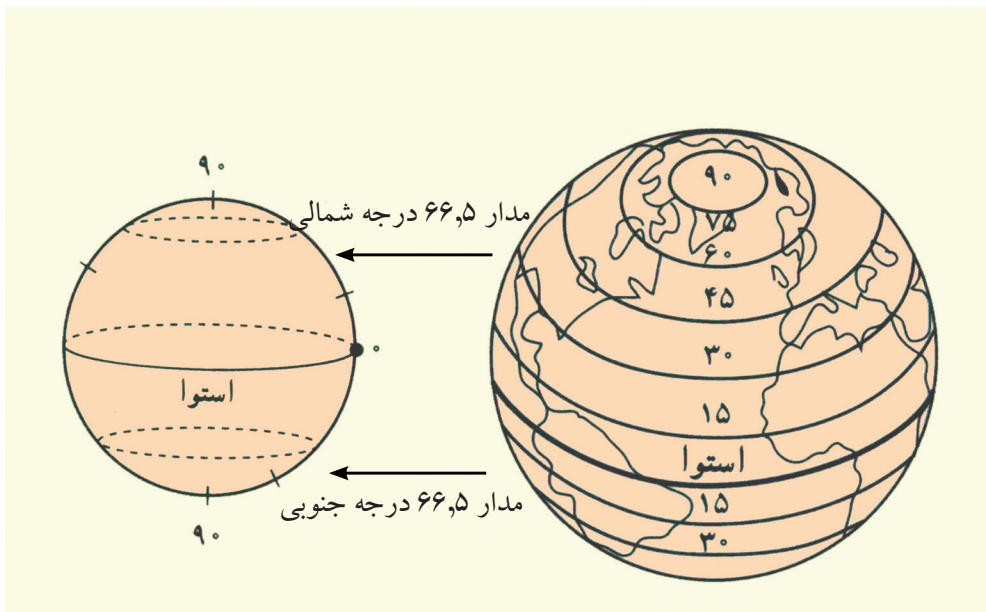

کره زمین را در کتابچه‌های خود رسم نموده در آن طول البلد‌ها را نشان دهید.

عرض البلدھا

پرسش

• مبدأ عرض البلدھا کدام خط است؟

عرض البلدھا خطوط فرضی اند که مبدأ آن ها خط استوا است. این همان خط فرضی است که زمین را به دو نیم کره شمالی و جنوبی تقسیم می کند. خطوط عرض البلد را به نام خطوط موازی نیز یاد می کنند؛ زیرا همیشه به شکل موازی قرار دارند و یکدیگر خود را قطع نمی کنند. تعداد عرض البلدھا به (۱۸۰) درجه می رسد که (۹۰) درجه آن در نیم کره شمالی و (۹۰) درجه دیگر آن در نیم کره جنوبی قرار دارند. با استفاده از خطوط فرضی عرض البلدھا می توان چگونه گی اقلیم و موقعیت مناطق را پیدا نمود.

در گروه‌ها نکته‌های مهم درس را یاد داشت کنید.

جمله‌های زیر را در کتابچه‌های خود تکمیل کنید:

- ۱- خط فرضی که کره زمین را به دو نیم کره شمالی و جنوبی تقسیم می‌کند مبدأ ( ) می‌باشد.
- ۲- روی کره زمین، چند خط عرض البلد وجود دارد؟
- ۳- چرا به عرض البلد‌ها خطوط موازی گفته می‌شود؟

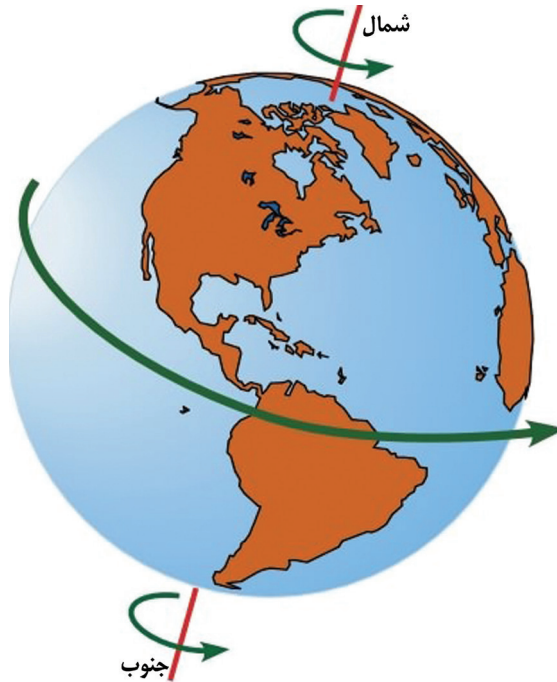

کره زمین را در کتابچه‌های خود رسم نموده، در آن عرض البلد‌ها را نشان دهید.

حرکت‌های زمین

پرسش

• به نظر شما، زمین چند نوع حرکت دارد؟

کرهٔ زمین دارای دو نوع حرکت است که یکی را به نام حرکت وضعی و دیگری را به نام حرکت انتقالی یاد می‌کنند.

حرکت وضعی زمین

زمین در ۲۴ ساعت یکبار به دور محور فرضی خود از غرب به شرق می‌چرخد، که این نوع حرکت را به نام حرکت وضعی زمین یاد می‌کنند.

در این حرکت نقاط مختلف زمین از مقابل آفتاب عبور میکند و بر اساس همین حرکت است که شب و روز و تفاوت ساعت بین کشورها به وجود می آید.

ریاض

کابل

دهلی

در گروه‌ها مطالب عمده درس را خلاصه کرده، با یکدیگر مباحثه کنید.

جمله‌های زیر را در کتابچه‌های خود تکمیل کنید:

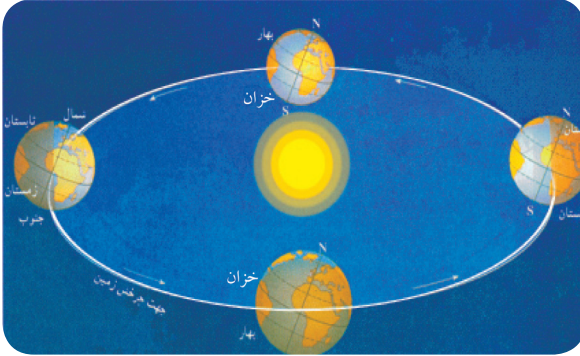
- ۱- کره زمین دارای ..... حرکت است.
- ۲- زمین در ..... یکبار به دور محور فرضی خود می‌چرخد که این حرکت را به نام ..... یاد می‌کنند.

تصویر را دیده، تفاوت وقت بین کشورها را در کتابچه‌های خود بنویسید.

حرکت انتقالی زمین

پرسش : به نظر شما، در اثر کدام حرکت زمین چهار فصل سال به وجود می‌آید؟

زمین بر علاوه حرکت وضعی، حرکت دیگری به دور آفتاب از غرب به شرق دارد که به نام حرکت انتقالی زمین یاد می‌شود. این حرکت یک سال یعنی ۳۶۵ روز و ۶ ساعت

طول می‌کشد. در اثر همین حرکت چهار فصل سال (بهار، تابستان، خزان و زمستان) به وجود می‌آید. با گذشت هر چهار سال، سال چهارم ۳۶۶ روز حساب می‌شود. سالی را که ۳۶۶ روز باشد کیسه گویند.

در گروه‌ها راجع به حرکت انتقالی زمین بحث کنید.

جمله‌های زیر را در کتابچه‌های خود تکمیل کنید:

- ۱- حرکت انتقالی زمین در مدت ( ) به دور آفتاب تکمیل می‌شود.
- ۲- سالی که ۳۶۶ روز باشد به نام سال ( ) یاد می‌شود.

در باره حرکت انتقالی زمین چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

